

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

K.T. de Jonge, Almere

Je bent geen nummer

Spreuken 14,10:

Het hart kent zijn eigen droefheid, en in vreugde kan een vreemde zich niet mengen.

Zo'n woord klinkt ons vreemd in de oren. We zijn ermee opgevoed in de kerk, dat je vreugde en verdriet samen moet delen. Rom. 12,15 is een in dit kader gaarne geciteerd woord: *Weest blijde met de blijden, weent met de wenenden*. Op grond hiervan wekken we elkaar op om naar elkaar om te zien. Laat iemand niet alleen in de narigheid zitten. Het spreekwoord 'Gedeelde smart is halve smart' zien we bijna voor een bijbeltekst aan. Op momenten van verdriet zien mensen gelukkig naar ons om; bij blijdschap zijn anderen blij met je. Delen is een belangrijk woord in de bijbel. We delen genade-gaven, vreugde, verdriet, goederen. Het woord gemeenschap als de delende band met God en elkaar staat hier dicht bij. Zo sticht zo'n woord uit Spreuken op het eerste gehoor wat verwarring. Het staat haaks op wat ons lief is geworden.

Spr. 14,10 noemt alleen vreugde en verdriet. De bedoeling is niet, dat het alleen daarbij opgaat, en dat anderen je wel kunnen kennen in je angst of je woede. Met vreugde en verdriet worden alle stemmingen van ons leven omschreven; ons gevoelsleven van vreugde tot en met verdriet, als uitersten genoemd en alles wat daartussen ligt. Aan onze gevoelens zitten kanten, die je alleen zelf begrijpt. Die je niet of nauwelijks met een ander kunt delen. Er is een verdriet wat helemaal bij jou past. Wat je zelf alleen begrijpt. Wat je zelf ook alleen in z'n volle diepte kunt peilen. Zo kan het ook met vreugde staan. Wat aan de een veel plezier geeft, kan een ander soms niet verdragen. Voor de een is iets een zeer zwaar lijden, wat voor een ander moeilijk, maar te dragen is.

Mee-leven, mede-lijden, mede-blij zijn is iets geweldigs. Maar er zijn ook grenzen aan ons inlevingsvermogen. Daar gaat het hier om. Ergens heeft elk mens iets heel eigens. Voor God is elk mens uniek. Hij kent ons bij onze naam. Hij weet alles van ons. Hij weet waarvan wij gemaakt zijn (Psalm 103). Hij peilt het diepst van onze gevoelens. Voor God zijn er geen grenzen aan het kennen van wat er in ons leeft (Psalm 139). „Hij kent ons leven woord

voor woord.” Maar die grenzen zijn er wel tussen mensen. We doen zo vaak alsof die er niet zijn. Het gezegde 'Ik weet wel hoe je je voelt' ligt ons op de mond bestorven. We zeggen dat met de beste bedoelingen. We kunnen gelukkig ook veel van de ander aanvoelen. Je moet je ook inzetten om elkaars moeilijkheden te dragen, maar ieder, zegt Paulus ook, zal zijn eigen last te dragen hebben (Galaten 6,2.5). Want je komt voor een grens te staan. Wie overkomt het niet, dat men zegt „Ik voel je wel aan” merkte: maar ze voelen het niet aan. Er zit in onze gevoelens iets zeer persoonlijks.

Spreuken 14,10 voegt hier nog een bijzonder aksent aan toe. Er wordt over een *vreemde* gesproken. Daarmee wordt een buitenlander bedoeld. Natuurlijk kan iemand, die vreemd voor ons is, niet met ons meevoelen in vreugde en verdriet. Maar ook een niet-gelovige kan zo'n vreemde voor ons zijn: de geloofsdimensie van de diepten en hoogten van onze gevoelens van vreugde en verdriet ontgaan hem ten enenmale. Deze tweede parallelle zin geeft betekenis aan het gehele vers. Je kunt veel delen met elkaar. Familieleden, vrienden begrijpen veel van je. In de gemeenschap van gelovigen kun je veel van elkaar begrijpen, omdat je in geloof geen vreemden voor elkaar bent. Maar hoe verder je komt buiten die kring van bekenden, familie, broeders en zusters hoe eerder je de grenzen van het delen bereikt.

Je moet altijd iemands levensgeschiedenis verdiskonteren als je de gevoelens van een ander wilt begrijpen. Er is veel bij een ander wat we zelf ook hebben meegemaakt. Toch maakt het heel wat uit als je meeleeft met een ander wiens kind de kerk verlaat of dat al het derde kind is, dat deze weg gaat, of die ouder er alleen voorstaat. Weduwen, alleenstaanden, gescheidenen kunnen elkaar geweldig aanvoelen en helpen, maar er spelen nog veel meer persoonlijke factoren een rol dan alleen dat gemeenschappelijke. Als er een kind geboren wordt, is het een heel verschil of dat geluk het na een jaar huwelijk overkomt of na tien jaar wachten met teleurstellingen.

Je moet wel proberen te delen. Maar je komt voor grenzen. In ons leven zit veel wat helemaal persoonlijk, individueel is. Daarom is het een zaak van geloof, dat je een ander niet als een nummer behandelt. Wij scheren elkaar te veel over een kam: jouw geval staat op pagina 53, tweede kolom. Alle teleurgestelden stoppen we in één hok, de vrolijkerds in een ander vak, en de mensen met een opgeruimd karakter brengen we ook onder één noemer. Zo doen we elkaar geen recht. De weg van geloof is niet: ik heb de ander niet nodig (1 Korinte 12). In de gemeente hebben we alles tot welzijn van elkaar. Maar in de geloofs-gemeenschap wordt je individu niet opgeblazen. Het hoogst persoonlijke

37e jaargang – nr. 12
4 juni 1993

In dit nummer

- 211 H. de Jong
De wetslezing
- 213 B. Wielenga
Zending: Joodse zending in de diaspora (1)
- 214 M. Biewenga
Wet en evangelie
- 216 J. Bouma
Waat gaat het naar toe? (2)
- 219 Tineke Algra-van Vuuren
Draaiboek
Vakantiebijbelschool
- 220 H. Algra
Uit 93 stellingen
- 221 D. Holwerda
Het beest uit Op. 17 (1)

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Bronsmos 7
2914 AC Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 01803-20205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 52,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 60 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 17,5% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

mag blijven in die gemeenschap waarin je alles deelt. Je gaat niet op in de massa en je komt niet alleen te staan. Dat leert de weg die de Geest gaat. Er is er één die wel kan meevolen met al onze zwakheden: Christus. Petrus zei: *Heer, Gij weet alles...* Wie je soms als vreemde ervaart, God is een vriend, een metgezel. Met al onze wegen vertrouwd.

Korrektie

In de rubriek 'Ontvangen' vermeldde u onze brochure 'Relaties'. Tot onze schrik bemerkten we een fout van onze kant, die administratief heel wat besommeringen met zich mee kan brengen. Er stond een verkeerd giro-nummer vermeld! Het goede postgiro-nummer is 36.36.216 t.n.v. NGJ-Verkenning, enz.

CHR. BASISCHOOL 'PRINSES JULIANA' 'S-HEERENBROEK

Het bestuur van bovengenoemde schoolvereniging roept, wegens zwangerschapsverloven sollicitanten op voor de functies van:

A. GROEPSLEERKRACHT

groep 3 en 4 (m/v)

Dit betreft een volledige baan op basis van tijdelijkheid, tot 13 december 1993, met kans op een vaste aanstelling.

B. GROEPSLEERKRACHT

part-time 26,5 uur per week(m/v)

De invulling van deze baan is variabel, en komt neer op de o.m. de volgende taken: zorgverbreding, en het vervullen a.d.v. en taakverlichting. Hij of zij wordt ingezet in alle groepen.

Van de kandidaten wordt verwacht dat zij:

- instemmen met Gods woord, zoals verwoord in de drie formulieren van enigheid.
- kerkelijk meelevend zijn, in de Ned. Hervormde kerk op G.G. of de Nederlands Gereformeerde kerk.
- goed in teamverband te kunnen werken.
- bereid zijn mee te werken aan buitenschoolse en groepsoverstijgende activiteiten.
- bereid zijn tot het volgen van nascholingscursussen.

Gezien de samenstelling van het team gaat de voorkeur uit naar vrouwelijke sollicitanten.

Geef in de sollicitatie duidelijk aan voor welke vakature u in aanmerking wenst te komen.

Nadere informatie over bovenstaande vakatures kunt u verkrijgen bij de directeur van de school, dhr. J.H. Gernaat, tel. 05205-7263.

Sollicitatiebrieven binnen 14 dagen na verschijnen van deze advertentie richten aan de secretaris van de schoolvereniging: Dhr. E. Henniphof, Bisschopswetering 42, 8275 AP 's-Heerenbroek.

FINANCIËLE ADOPTIE

Miljoenen kinderen in de Derde Wereld leven dagelijks in een onbeschrijflijke nood. Eén pennestreek en u brengt verandering in een kinderleven. Voor f 37,50 of f 40,— per maand zorgt u voor voedsel, kleding, christelijk onderwijs en medische zorg.

Meld u aan als sponsor!

Postbus 560
4200 AN Gorinchem
Telefoon 01830-24288
Postbank 30.20.900
ABN-AMRO 50.98.11.566

**WOORD
& DAAD**

H. de Jong, Zeist

De wetslezing in de kerkdienst

Eerbied en vreugde

Dominee H. Smit van Barendrecht heeft in de laatste nummers van ons blad op een zeer kiese wijze de sfeer van de avondmaalsviering ter sprake gebracht: de *heerlijke* gedachtenis aan de *bittere* dood van onze Heiland. Ik vat de gedachte van zijn laatste artikel wel goed samen (meen ik) als ik zeg dat hij nadruk heeft willen leggen op het *eigen* karakter van de vreugde die een christelijke eredienst mag kenmerken. Ik moest bij het lezen van wat hij schreef denken aan wat een meisje op het belijdensgesprek, toen het ging over Christus' zoendood voor ons, eens heel mooi zei: Het is verschrikkelijk dat het gebeuren *moest* maar het is heerlijk dat het gebeurd *is*.

Verschrikkelijk en heerlijk, het zijn allebei woorden die erop passen. Het geheel eigen karakter van de blijde samenkomst van de gemeente heb ik altijd fijn aangeduid gevonden in het woord van Psalm 2 : 11b: „... en verheugt u met beving”. Daarin staan ook een paar dingen bij elkaar (vreugde en vrees) die in het gewone leven moeilijk te combineren zijn maar die nu toch precies de gevoelsmengeling beschrijven die ons bevangt in de ontmoeting met onze God. „Wij worden verzadigd met het goede van uw huis, met het heilige van uw tempel”, zegt een psalm (65 : 5b). Wij zouden zeggen dat 'het heilige van de tempel' er voor zorgt dat we geen hap door de keel kunnen krijgen maar de Schrift paart het moeiteloos aan het huiselijke begrip en het gezellige woord 'verzadigd worden'. Wij moeten ons daarom realiseren dat als we de sfeer van de avondmaals-viering (en in het algemeen die van de kerkdienst) beschrijven wij ons bezig houden met niets minder dan een geheimenis. Geen wonder!, de ontmoeting tussen God en mens is volstrekt uniek en staat zonder parallel in het leven.

Dominante plaats

Dit nu zo zijnde vraag ik me toch af (zonder met ds. Smit in discussie te treden want ik ben het geheel met hem eens) of wij soms niet onnodig onze kerkdienst met een overernst kunnen belasten. Konkreet heb ik nu het oog op de wetslezing aan het begin van de dienst. Ik weet het., ze is stevig verankerd in de gereformeerde traditie. Maar wordt het niet eens tijd dat we er kritisch naar kijken? De gedachte die er achter zit is mij bekend en stuit bij mij op geen enkel theologisch bezwaar. De idee is immers dat wij alleen langs de weg van de verootmoediging voor de Here kunnen treden. De wet herinnert ons eraan dat wij zoals we zijn voor God niet akseptabel zijn tenzij wij de genade van Christus over ons inroepen. Oorspronkelijk (en dat is in veel orthodoxe kerken nog zo) werd

dan ook de lezing van de Tien Geboden gevolgd door schuldbelijdenis en verootmoediging en daarop volgde dan de genadeverkondiging. Wie zou dat geloofsmatig kunnen aanvechten? Goed, je zou er tegenin kunnen brengen (en dat is dan ook wel gebeurd) dat de Tien Geboden in de Heidelbergse Katechismus niet als kenbron van onze ellende fungeren maar als regel der dankbaarheid. Dat heeft er met name in onze (vrijgemaakte en nederlands gereformeerde) traditie toe geleid dat schuldbelijdenis en genadeverkondiging meestentijds achterwege blijven, de Tien Woorden liturgisch alleen zijn komen te staan en nu als christelijke leefregel gelezen worden. En dan vaak nog afgewisseld met gedeeltes uit de Brieven die datzelfde doel beogen. Zo is eigenlijk iets raars ontstaan want een betere plaats voor iets dergelijks zou eerder het einde van de dienst zijn. Zoals de apostel zijn aanwijzingen ook geeft op het einde van zijn brieven. Maar dat terzijde. Mijn eigenlijke vraag is: Komt het aan de Tien Geboden toe dat ze in onze kerkdienst een zo dominante plaats innemen?

Duidelijkheid gewenst

Het is waar dat je in de Schrift tevergeefs naar een passage zoekt waarin zo beknopt het hele menselijke leven bestreken wordt als in de Tien Geboden het geval is. Dat zou je een liturgisch voordeel van de Tien Woorden kunnen noemen. Wil je het *geheel* van Gods wil over ons leven ter sprake brengen dan kun je dat het best doen aan de hand van dat korte en handzame formulier. Daar staat echter het grote nadeel tegenover dat het in het vierde gebod van de Dekaloog over de sabbat gaat die wij niet onderhouden, ik bedoel: niet willen onderhouden. Ik ken natuurlijk de theologie die aangeeft hoe dat in bepaald opzicht toch weer wél het geval is (zie Heid. Kat. zond. 38), maar liturgisch spreek ik hier toch van een beduidend bezwaar want je kunt die theologie niet bij elke wetslezing hoorbaar maken. In de liturgie moet het om dingen gaan die in zichzelf duidelijk zijn en dat is het vierde gebod bij enkele voorlezing in een christelijke kerkdienst volstrekt niet. Je kunt wel zeggen dat de gemeente ten naaste bij weet hoe het bedoeld is maar de kerkdienst is een publieke aangelegenheid. Als vandaag de dag een Turk de kerkdienst binnenvandelt en hij hoort zeggen: Gedenk de sabbatdag dat gij die heiligt, dan zijn we bezig misverstanden te zaaien.

Stijf en streng

Maar mijn eigenlijke vraag is toch of het wel verantwoord is aan het begin van de kerkdienst het gebod in tienvoudige vorm over de gemeente uit te

gieten. Kan de nodige verootmoediging niet anders bereikt worden? Ik denk zelfs dat die verootmoediging op z'n mooist en zuiverst is wanneer ze als een onbedoeld gevolg uit het bijwonen van een kerkdienst voortvloeit. „Here, ga uit van mij want ik ben een zondig mens”, zei Petrus. Wat bracht hem tot dit getuigenis? Het antwoord kan duidelijk zijn: niet een wetslezing maar de wondermacht van de Zaligmaker. Het evangelie dus, mag je zeggen (zie Lukas 5 : 8). Het was om zo te zeggen Petrus' spontane reactie op de kerkdienst die hij zojuist had meegemaakt. Legt het voorlezen van de Tien Geboden niet een ongelofelijke stijfheid en strengheid over onze kerkdienst? Met z'n „gij zult niet...”, „gij zult niet...”? Ik heb er altijd het beeld bij gehad van een appél op het kazerneplein waarbij de soldaten stram in de houding de dagorder aanhoren. Nog afgezien van het ridikule voorbijmarcheren, op het eind, van de os en de ezel. Zeker, je kunt ook dat laatste weer verdedigen met de stelling dat aan de taal best te merken mag zijn dat de kerk al eeuwen en eeuwen oud is. Natuurlijk, zo kan je alles verdedigen. Maar een betere vraag is: Moet dat echt zo blijven?

Vastgezette benen

De vaste vormen zijn wel heel nadrukkelijk aanwezig in onze kerkdiensten. Met opzet, moet je zeggen. Daar is geen twijfel over mogelijk als je de oude Abraham Kuyper mag geloven. Die schreef in zijn Encyclopaedie der Heilige Godgeleerdheid, dl III. p. 517: „Vooral op hetgeen in den eredienst namens God den Heere geschiedt moet de Liturgie zich met de borst toeleggen, *overmits niets meer de stichting stoort, dan wanneer het Goddelijke zich vertoont in gebrekkigen, willekeurigen of onvasten vorm*” (schuinzetting van mij). Daar denken de Evangelischen wel een beetje anders over. En iets ervan zou ik toch wel van ze over willen nemen. Een zekere vrijheid in de inrichting van de kerkdienst. Aan vier of vijf elementen ben je wel gebonden, dat is waar. Een christelijke protestantse kerkdienst verliest z'n herkenbaarheid als er niet gebeden en gezongen wordt, geen Schriftlezing en -uitleg plaats vindt en geen zegen wordt opgelegd (we laten nu even de viering van doop en avondmaal en de kollekte terzijde). Maar voor de rest? De voorganger mag zeker proberen voor bepaalde gelegenheden bepaalde liturgieën in elkaar te zetten. En ik weet niet of u dat ook opvalt maar er zijn steeds vaker bijzondere gelegenheden. Wel eens teveel, en dat is ook weer vermoeiend. Maar voor mij is een avondmaalsviering in de lijdenstijd nogal verschillend (geworden) van die in de oogsttijd, om

maar iets te noemen. En ik vind het een fijne uitnodiging (om het niet zo vriendelijke woord uitdaging nu even te vermijden) om met je liturgie aan het bijzondere van deze of gene gelegenheid recht te doen. Maar o wee, moet je de ouwe Bram in het zoëven aangehaalde werk horen over zo'n dominee met eigen fratsen: „Een Die-naar des Woords die ... aldoor zelf wil spreken, moet juist door strenge Liturgie gebonden en ... van zijn dwaling en zonde overtuigd worden”. Tja, zo blijft er niet veel speelruimte over, natuurlijk. Hier zijn de beide benen waarop we liturgisch lopen en dansen vastgezet.

Vriendelijker

Ik ben niet tegen vaste liturgieën maar het mogen er wel meer zijn dan twee (morgen- en namiddagdienst) of eigen-

lijk één. En wat de 'wets'lezing betreft, ik geef er zelf de voorkeur aan om wanneer ik een leefregel-gedeelte (genomen uit het Oude of Nieuwe Testament) lees dat achterin de dienst te doen. (Het hoeft trouwens niet eens altijd, geloof ik). Aan het begin van de dienst lees ik graag een psalm met de gemeente die we dan met het eerste vers vóór en het laatste vers na ook zingen. Ook nu zeg ik er weer bij dat ik zulke dingen niet doe vanuit een zucht tot verandering maar meer vanuit een nadenken over de aanhoudende klacht dat onze kerkdiensten iets stijfs en strengs hebben, haast iets militairs. Ik ben van mening dat onze diensten inderdaad wel wat vriendelijker van opzet kunnen zijn, wat meer toegankelijk ook voor mensen die zo eens binnenlopen. Maar moet dat dan niet landelijk geregeld worden? Je hoort

dat vaak. „Onze kerkdiensten moeten een landelijke herkenbaarheid hebben.” Goed, maar die hebben ze toch ook zo wel? Wanneer we met onze variatie maar blijven binnen de boven aangegeven grenzen (de vijf sine-quanon's) dan lijkt ons landelijke kerkelijke leven zelfs op niets minder dan de bijbel zelf waarin immers vier heel verschillende evangeliën met hun ene boodschap broederlijk naast elkaar staan. Verscheidenheid binnen bepaalde grenzen sluit eenheid niet uit. Integendeel, ze kan die juist nadruk geven. En wat de Tien Geboden aangaat, ze komen genoeg (en terecht!) aan de orde bij de uitleg van de Katechismus. Liturgisch echter vind ik ze steeds minder geslaagd, zeker voor regelmatige lezing.

J.M. Smelik, Nieuwegein

Een psalm van deze tijd

Luther heeft over het boek der Psalmen gezegd: „Hier ziet men al Gods heiligen in het hart”. Gelovigen van lang geleden laten zich nog altijd zo in het hart kijken, dat mensen van nu zich er in kunnen herkennen. Dat is vast ook de reden waarom het Psalmenboek zo geliefd is. Gelovigen grijpen er op beslissende momenten in hun leven naar en spreken er mee uit wat diep in hun hart leeft. Heel het menselijk bestaan in al zijn hoogte en diepte komen we er in tegen. Uitzichtloze duisternis, onzegbaar lijden, doffe wanhoop. Maar ook uitbundige vreugde, intens godsvertrouwen, diepe dankbaarheid. Alles wat zich tussen God en mens, en tussen mensen onderling afspeelt, wordt er in verwoord.

Dat gelovige mensen zich in hun hart laten kijken gebeurt overigens niet alleen in Israëls Psalmenboek. Zingt ook Paulus aan het slot van Romeinen 8 – dat hoofdstuk over zonde en genade, zinloos lijden en zuchten van verlangen – niet een lied van rotsvast vertrouwen: „Wie zal ons scheiden van de liefde van God ...?” Zo zijn er heel wat meer voorbeelden te geven, zowel uit de bijbelse geschriften als daarbuiten.

Vraag is, of er ook in deze tijd nog

zulke Psalmen worden geboren. Laten mensen zich nog wel zo diep in het hart kijken? Onlangs maakte ik het mee. Iemand vroeg me, of ik in de kerkdienst een dankgebed voor haar wilde opdragen. Een jaar geleden had ze een hersenbloeding gekregen. Dat verwacht je toch helemaal niet wanneer je pas vijftig bent. Half verlamd en blind lag ze een tijdlang in het ziekenhuis. Ze ging door een diep donker dal. Maar voelde zich daar toch niet alleen. Want haar God, Hij ging haar voor, Hij trok met haar de diepte door (Psalm 95). En haar geliefden bleven in de buurt en leefden intens mee. Ze herstelde wonderbaarlijk. „Nu bijna een jaar later voel ik mij nog steeds heel erg bevoorrecht en ben ik de Heer elke seconde dat ik leef dankbaar ...” Daarom dat dankgebed: „Mijn naam hoeft niet genoemd te worden, het is voldoende wanneer je het voor 'iemand' onder de aanwezigen wilt doen”. Toen gaf ze me wat ze aan haar geliefden en vrienden had gestuurd om hen te laten delen in wat er in haar leefde. Een heel persoonlijke ontboezeming. Tegelijk ook zo herkenbaar voor wie iets vergelijkbaars meemaakte.

„Dertien” februari, daar lag ik gevelde zo maar op een dag
Dat het mij kon gebeuren?
Daar had ik nooit aan gedacht
Wat was ik bang
dat ik nooit meer de lach om zijn mond
en zijn lieve ogen zou zien
Het grijs sloot als een gordijn om me heen

Hij, mijn lief, zat naast me
en had niets in de gaten
Geef niet, zolang ik zijn hand op de mijne voelde
gaf mij dat een veilig gevoel

Ik bad: „Heer laat ons nog niet van elkaar scheiden”
„Vergeef mij mijn fouten die ik in mijn leven heb gemaakt”

„Heer laat mij nog te midden van mijn dierbaren blijven”.

Zonder afscheid van ze te nemen
zou ik ze achter moeten laten
temidden van verdriet en pijn

Uit het diepst van mijn hart
vroeg ik Hem mij te willen helpen
mijn angst weg te nemen
En ik bad: „Heer laat mij leven!”

Dertien dagen na het gebeurde
zag ik twee paar ogen
daar stonden ze voor mijn ziekbed
twee paar ogen zo bruin
zoals de ogen van een ree
De lach om hun mond
Alle emoties maakten plaats
voor een gevoel van groot geluk
dat stroomde tot het diepste van mijn ziel
Gevoel van dankbaarheid
Het jubelde in mij: „Ik kan weer zien!”

Ook al wist ik dat nog niet alle gevaar voorbij was
Ik stroomde over van dankbaarheid
Dankbaar dat mijn smeekbeden waren verhoord
Dankbaar dat mijn lief al die lange dagen
daar in het verre vreemde land
mij elke dag verzorgde
Dankbaar dat mijn dochters 2300 km van huis
daar voor mijn bed stonden
Dankbaar dat er zoveel lieve vrienden
uit alle windstreken mij in hun gebed opnamen en meeleefden

Het getal „de dertiende” zal voor mij
geen ongeluksgetal meer zijn
Nu een maand later kan ik zeggen:
„heerlijk ik leef!”
en lispel ik: „Dank U Heer!”

Ook een Psalm.
Van deze tijd.
Van een medegelovige, die ons in haar hart laat kijken.

Zending

Joodse zending in de diaspora? (1)

Wie het boek Handelingen leest, kan niet anders dan verbaasd staan over de vaart waarmee het evangelie in de toenmaals bekende wereld verbreid werd: Van Jerusalem naar Rome en dat binnen één generatie! Tegen de tijd dat Constantijn in de vierde eeuw het christendom tot staatsreligie verklaarde was heel het Romeinse Rijk tot in haar uithoeken met het evangelie bereikt, zij het vooral in de stedelijke gebieden en het minst op het platteland. We kunnen dit toeschrijven aan het werk van de Heilige Geest. Dit hoeft natuurlijk niet uit te sluiten dat ook andere factoren een rol hebben gespeeld. Zo wordt de vraag wel gesteld of de jonge kerk in haar zendingsonderneming zich aangesloten heeft bij oudere tradities met name in de joodse diaspora. Heeft ze haar zendingselan geërfd van de joodse synagoge in de westerse diaspora? Heeft de kerk de missionaire mantel, die de synagoge door omstandigheden moest laten vallen, opgenomen? Was het Jodendom in de verstrooiing missionair gericht? Heeft een Paulus daar de vruchten van kunnen plukken in zijn arbeid?

Een bekend antwoord

Een bekend antwoord op deze vragen werd geformuleerd door prof. J.L. Koole in een in 1946 bij Wever in Franeker uitgegeven studie *De Joden in de verstrooiing*, in aansluiting trouwens bij vele andere geleerden. Vandaag de dag kunnen we ook terecht bij de studie van R. de Ridder (1975) *Disciplining the Nations* (Grand Rapids: Baker). Dit antwoord benadrukt dat het Jodendom in de diaspora missionair van aard was, en een grote zendingsbeweging van stapel heeft laten lopen.

Benadrukt wordt dat in aansluiting bij de universele heilsboodschap van het Oude Testament de joodse gemeenschap in de diaspora zich bewust was van haar roeping getuige te zijn van Gods aanwezigheid in de wereld. Koole trekt zelfs een parallel met Johannes de Dooper: Hij was geroepen het joodse volk in Palestina voor te bereiden op de komst van de Messias.

Tot deze taak zagen de Joden zich

geroepen in de wereld der volkeren, onder wie ze woonden.

Bewijzen

Men meent dat ongeveer 10% van de bevolking van het Romeinse Rijk uit Joden bestond. Dat kan niet alleen te danken zijn geweest aan natuurlijke groei. De verklaring moet wel zijn dat vele heidenen als proseliet de overstap maakten naar de synagoge. Proselieten werden door doop en besnijdenis volwaardig lid van de joodse gemeenschap, en leefden geheel en al volgens de Tora, met name op het punt van onderhouding van de sabbat, de besnijdenis en de spijswetten. Ze werden dan ook begraven op de joodse begraafplaatsen. Maar ook moeten de Godvrezenden niet vergeten worden waar we in Handelingen over lezen, de sympathisanten met de joodse religie die de definitieve stap nog niet gezet hadden, maar toch trouw meeleefden met het wel en wee van de synagoge.

De groeikoers van het Jodendom in de westerse diaspora was zo hoog, en de macht die het in de maatschappij uitoefende zo groot, dat het verzet opriep van niet-joodse bevolkingsgroepen, zoals het geval was bij voorbeeld in Alexandrië in de eerste eeuw. Romeinse keizers probeerden de bekeeringsijver van de Joden ook aan banden te leggen door hen onder meer uit Rome te verbannen. Schrijvers als Horatius en Cicero zouden zich ook negatief hebben uitgelaten over deze joodse zendingsdrang.

De wereld van de diaspora

Soms wordt er ook op gewezen dat het geesteklimaat in die tijd uiterst gunstig was voor de joodse zendingsonderneming. Het geesteklimaat was doordrongen van het Hellenisme. Een van de kenmerken van het Hellenisme was haar syncretistisch karakter: Er was ruimte en openheid voor vele en velerlei religies, vooral die uit het Oosten geïmporteerd, en filosofieën. Er heerste een moreel tolerant klimaat. Er was sprake van dekadentie en morele neergang. Er was ook sprake van onvrede over de publieke moraliteit en de zwakheid van de toonaangevende religies. Zo zou er voor de joodse religie ruimte zijn geweest voor zendingsactiviteiten. De hoge morele levensstandaard van de joodse gemeenschap en haar geloof in enkel en alleen één God trok ook vele serieus nadenkende mensen aan.

Overigens wil ik hier al herinneren aan een andere tendens in de hellenistische wereld van die dagen: die van het antisemitisme, waar J.N. Sevensster destijds (1976) aandacht voor gevraagd heeft. Natuurlijk, het is van belang te onderscheiden tussen het racistische antisemitisme dat sinds Darwin op kon komen, en het veeleer religieus geïnspireerde antisemitisme in de Oudheid. De Joden waren door hun op de Wet geïnspireerde levens-

wijze vreemdelingen in hun heidense omgeving. Ze verkregen ook allerlei rechten in het Romeinse Rijk om hun eigen levenswijze te kunnen handhaven. En dat leverde uiteraard wrevel op of zelfs ook regelrechte haat, zoals in Alexandrië gebleken is. Die joodse vreemdheid werkte natuurlijk joodse zending bepaald niet in de hand. En hier zouden we wel vragen willen stellen aan de verdedigers van de gangbare visie, die we hier aan het woord laten. Een tegenwerping van hun kant zou kunnen zijn, denk ik, dat de term zending niet christelijk gevuld moet worden. Voor ons gevoel is zending een georganiseerd uitgaan naar de heidenwereld met de bewuste bedoeling om bekeerlingen te maken. Hoewel dat niet totaal afwezig is geweest in de joodse diaspora, zending was daar toch veel meer het spontane getuigenis in woord en daad op een individuele basis. Dus geen zendingsakties, die in een vijandig klimaat alleen maar problemen zouden hebben opgeroepen.

Zendingsmethoden

Koole wijst op de rol die de synagoge gespeeld moet hebben in de werving van heidenen. De synagogale eredienst was gekoncentreerd op de Schriften van het Oude Testament en de gebeden, behalve dat daar ook het sociale hart klopte van de joodse gemeenschap. En de Schriften waren ook in het grieks beschikbaar, de Septuaginta. Heidenen konden via de synagoge, en door kennisname van de griekse Schrift, tot geloof in de God van Israël, worden geleid en tot opname in het verbondsvolk. Voorts waren er nogal wat schrijvers die zich bezig hielden met de verdediging van het Jodendom tegenover aanvallen van heidenen. Te denken valt dan aan de apologetische werken van een Philo van Alexandrië of ook een Josephus. Hier was al sprake van missionaire literatuur, die als wegbereiding voor Christus gezien mag worden, waar de jonge kerk dankbaar gebruik van heeft kunnen maken. Niet dat er in deze literatuur ook niet veel te laken viel: De Wet kwam wel heel erg in het middelpunt van de belangstelling te staan; mensen als Abraham en Mozes werden meer cultuur- dan geloofshelden, en zo zou er meer te noemen zijn. Maar toch: men interpreteert deze literatuur als uiting van missionair elan van de joodse synagoge in de westerse diaspora. Anderen denken hier evenwel anders over.

M.H.T. Biewenga, Emmeloord

Wet en Evangelie

Een vraag na 25 jaar

Langzamerhand bestaan we als kerken zo'n 25 jaar; eerst als 'buitenverbanders', sinds 1979 als 'Nederlands Gereformeerde kerken'. In dit artikel wil ik – verre van mij te vermeten in staat te zijn de geschiedenis te schrijven van deze 25 jaar – niet meer doen dan een enkele vraag stellen, een kwart eeuw na het ontstaan van onze kerken; iets overziende van de weg die we sinds het eind van de zestiger jaren met elkaar aan de hand van de Here hebben afgelegd.

Wet en Evangelie

Wat brengt mij ertoe een artikel over dit onderwerp te toeien met de beladen titel 'Wet en Evangelie'? Nu, dat vindt zijn verklaring in het verleden, in de geschiedenis van reformaties en kerkscheuringen. Wat zie je immers in de loop van die geschiedenis vaak gebeuren? Dat het aanvankelijke enthousiasme, de spontane vreugde over de herontdekking van (de diepte van) het Evangelie en van de vrijheid van de kinderen Gods na enige tijd plaats maakt voor iets anders, voor een zekere angst namelijk om ten volle te blijven leven uit de diepte en de vrijheid van het Evangelie. En dikwijls zie je dan hoe datgene wat in eerste instantie zo geweldig bevrijdend was gaandeweg een andere rol krijgt; hoe allerlei extra zekerheden waaraan eerst geen behoefte was nu weer worden ingevoerd – kortom: hoe de vrijheid van het Evangelie haar plaats moet afstaan aan de druk van de wet. Ik wil daarvoor kort – te kort – wijzen op twee voorbeelden uit de geschiedenis van de kerk.

Luther

In 1517 publiceerde Luther zijn 95 stellingen; drie jaar later volgde de definitieve breuk met de kerk van Rome, toen hij de pauselijke banbul en het kerkelijk wetboek plechtig verbrandde bij de stadspoort van Wittenberg. De Reformatie was een feit. Het Evangelie kwam in zijn bevrijdende kracht weer helemaal in het centrum te staan van het kerkelijk leven. En van dat Evangelie, van het levende en krachtige Woord van God verwachtte Luther eigenlijk alles; niet van hemzelf zou het moeten komen, van zijn organisatietalent of iets dergelijks, maar enkel en alleen van het heldere, duidelijke Woord van God. Vandaar ook de grote moeite die Luther ervoor heeft gedaan om de Bijbel in de volkstaal te vertalen, zodat iedereen zelf kon horen en lezen wat God te zeggen heeft. *Het Woord moet het doen!* Toen Luther dan ook in de volgende jaren voor de taak werd gesteld om nu ook heel de kerk te hervormen, deed

hij dat als vanzelf vanuit dit ene alles-beheersende centrum, uiteenvallend in deze twee beginselen:

1. Het Woord van God moet het doen; de dienst van het Woord is het allerbelangrijkste in de kerk van Christus op aarde.
2. Elke plaatselijke gemeente is zelfstandig en behoort dat ook te zijn. Is Luther uiteindelijk aan deze uitgangspunten trouw gebleven? Nee. Na een aantal jaren zag hij in feite geen mogelijkheid om deze principiële inzet ook voluit overleefd te houden. En dat kwam, doordat hij gaandeweg moest constateren dat de Reformatie nauwelijks vorderde. De mensen waren nu weliswaar in naam protestants, maar in de praktijk nog net zo onwetend en bijgelovig als vroeger; het Woord werd weliswaar overal gepredikt, maar er veranderde veel minder dan Luther had gedacht.

Dit is voor Luther een grote teleurstelling geweest. En in die situatie zag hij in de jaren 1525-1528 geen andere mogelijkheid dan de overheid te hulp te roepen om de Reformatie ter hand te nemen. De landsvorst, de wereldlijke regent, moest de kerk dienen als een soort nood-bisschop, omdat en zolang de geestelijke leiders van de kerk hun plicht verzaakten. De bedoeling van Luther was dus uiteindelijk een *voorlopige* regeling te creëren, in verband met de dreigende chaos. Maar van dat 'voorlopige' is weinig overgebleven; in de in deze jaren gekozen vormen is de grondslag gelegd voor het kerkrechtelijk model dat eeuwenlang van kracht zou blijven in de Duitse Lutherse kerk: een landskerk, onder suprematie van de wereldlijke overheid – met alle bezwaren vandien!

Zo is, weinige jaren na het begin van de Reformatie, een soort nieuwe wet ingevoerd, omdat het leven bij het Evangelie alleen te riskant bleek te zijn. De vrijheid van het Evangelie werd op termijn ingeruild voor de gehoorzaamheid aan de veel hanteerbaarder wet.

De Vrijmaking

Ook van de Vrijmaking in 1944 kan gezegd worden dat zij als een bevrijding werd ervaren. Weliswaar had de naam 'Vrijmaking' in eerste instantie slechts betrekking op het zich vrijmaken van als onschrijftuurlijk ervaren synode-besluiten, maar voor velen klonk in die naam toch meer mee: was immers niet de Schrift zelf en het verstaan ervan nu bevrijd van de abstrakte dogmatische denksystemen die in de eerste helft van de eeuw het levende spreken van de Here God als in een harnas hadden opgesloten? Vrijmaking: niet alleen van synode-

besluiten, maar ook tot een hernieuwd, bevrijd luisteren naar de Schrift als het Woord van de levende God.

En weer heeft het leven in de vrijheid niet lang geduurd; op z'n laatst in 1948 (Amersfoorts Congres) begon de herwonnen vrijheid haar plaats af te staan aan de nieuwe wet van de Doorgaande Reformatie: de reformatie die in de kerk begonnen was (1944), moest nu ook konsekwent voortgezet worden op alle terreinen van het leven. Was die gedachte op zich verkeerd? Nee, dat was ze niet; ons leven is een eenheid, en behoort ook als een eenheid geleefd te worden voor het aangezicht van de Here. Maar wanneer door anderen vastgesteld wordt welke konsekwenties ik daar in mijn leven aan moet verbinden, dan wordt de vrijheid van het Evangelie van Christus onvermijdelijk in de hoek gezet door de druk die deze nieuwe wet op de levens gaat uitoefenen.

Een typerende illustratie daarvan vond ik dit voorjaar in een artikel van de psycholoog W. Scholte in het Nederlands Dagblad, waarin hij als zijn indruk weergeeft, „dat de overdaad aan regels in de Gereformeerde kerken (vrijg.) in kerkorde en door synodes uitgevaardigd en nog veel meer de niet beschreven regels voor de omgang met elkaar in de kerken, te veel een sfeer van vrees uitstralen” (ND, 20 maart 1993). En inderdaad, dat is precies wat ik bedoel; weliswaar hier beschreven voor de situatie anno nu, maar de wortels daarvan reiken stellig zo'n 45 jaar terug.

En opnieuw konkludeer ik: Het leven in de vrijheid van het Evangelie werd ook in de jaren na 1944 meer en meer ingeruild voor de gehoorzaamheid aan de veel hanteerbaarder wet.

De scheuring

En nu wijzelf. En daarmee ook de vraag die ik in de ondertitel van dit verhaal aan u beloofde. Het is deze vraag: herhaalt de geschiedenis zich ook in de afgelopen 25 jaar, in de weg die onze kerken hebben afgelegd? Zijn er dingen aan te wijzen die zich bevinden in datzelfde spanningsveld van Wet en Evangelie, en zijn daar dan in de loop van 25 jaar ook veranderingen in te vinden?

Laat ik eens proberen, vragenderwijs, een drietal punten op een rij te zetten.

1. In de eerste jaren na de scheuring is in veel kerken een aantal bepaald niet onbelangrijke besluiten genomen; ik denk met name aan de verlening van het actieve kiesrecht aan de zusters der gemeente, en aan de invoering van de Nieuwe Berijming. Toegegeven: niet alle kerken hebben in die jaren deze besluiten genomen, maar vele toch wel. En dat met een soepel-

heid die ons vandaag kan verbazen. Er kwam immers geen Landelijke Vergadering aan te pas, geen commissie die grondig alle voors en tegens had afgewogen, er waren (voorzover mijn beperkte waarneming strekt) nauwelijks stemmen die vonden dat dit soort dingen de competentie van een plaatselijke kerk toch overstegen – kortom: in een grote, onbekommerde vrijheid hebben onze kerken in meerderheid destijds deze stappen gedaan. (Wie wil weten hoe het ook anders kan zij verwezen naar het ellenlange getouw-trek over het actieve kiesrecht voor vrouwen, zoals zich dat afspeelt op synoden van onze Vrijgemaakte broeders en zusters – en naar dat gehannes zitten wij dan ook weer met enige verbazing en verbijstering te kijken...) Vergis ik mij nu, of zijn we op dit cruciale punt – het onbekommerd leven in de vrijheid zoals Christus die voor ons heeft verworven – toch met elkaar wat geremd geraakt? Als vandaag de kwestie van het actieve kiesrecht voor vrouwen in onze kerken voor het eerst aan de orde zou worden gesteld, zouden wij dan anno 1993 nog diezelfde soepelheid en spontaniteit hebben die destijds beslist kenmerkend voor ons was? Hebben we nog dezelfde moed als toen? Of zijn we intussen wat teruggekomen van deze weg?

2. Ik noem in dit verband nog iets; ook omdat ik bij het ontstaan ervan zelf betrokken ben geweest. Op verzoek van meerdere Landelijke Vergaderingen heeft de (landelijke) Gezangencommissie aan de kerken een selectielijst aangeboden met liederen uit het Liedboek waarvan de commissie van overtuiging was dat deze verantwoord gezongen kunnen worden in onze erediensten. Vanaf het begin is deze selectie bedoeld als een handreiking aan die kerken die eigenlijk wel uit het Liedboek willen gaan zingen, maar die graag wat hulp en oriëntatie willen hebben met betrekking tot de vraag wat nu echt verantwoord is. De selectie is in de optiek van de commissie dan ook altijd meer een minimum-dan een maximum-lijst geweest. Zo zijn er bijvoorbeeld diverse gezangen waarvan bepaalde verzen volledig verantwoord zijn, maar die toch in hun geheel niet in de selectie gekomen zijn, omdat er ook andere verzen in staan, waar we minder positief over konden zijn. Het is nooit de bedoeling geweest om plaatselijke kerken te binden aan deze selectie, als ware dit het absolute maximum: Dit mag je dan zingen, maar ook beslist niet meer, want zo schrijft de landelijke selectie het voor!

En toch is dat nu precies wat ik tegenwoordig soms tegenkom: dat de handreiking die de landelijke selectie wil

zijn, gaat fungeren als een nieuwe wet, waar we elkaar dan aan proberen te binden. Ik kan dat niet anders zien dan als een verandering ten opzichte van wat ons oorspronkelijk voor ogen stond.

(Voor alle duidelijkheid: ik heb het hier natuurlijk niet over de vrijheid die elke plaatselijke kerk heeft om te zeggen: Wij zingen de liederen van de selectie, en niet meer dan dat. Dat is uiteraard het goed recht van elke kerk).

3. Een beslist kenmerkende karaktertrek van onze Nederlands Gereformeerde kerken is de zogenaamde Prae-ambule, de verklaring die voorafgaat aan de artikelen van het Akkoord van Kerkelijk Samenleven, en waarin we als kerken hebben uitgesproken „dat het al of niet aanvaarden van het Kerkelijk Akkoord geen oorzaak van breuk of verwijdering mag zijn tussen gemeenten die één zijn in geloof en belijden”.

Vandaag worden er stemmen gehoord die zeggen: Die Prae-ambule heeft z'n tijd gehad; we moeten af van dat losse, we hebben nu een steviger en degelijker kerkverband nodig. En opnieuw: dat lijkt me echt een verandering ten opzichte van wat ons oorspronkelijk bewoog.

Te veel vrijheid?

Nu ja, zegt iemand, maar als de vrijheid te ver doorslaat, dan wordt het losbandigheid; dan kan iedereen met een beroep op de Christelijke vrijheid voor zichzelf wel de ruimte opeisen om de meest vreemde dingen te doen...

Ja, ik denk dat precies dat gebeurd is: dat we wat geschrokken zijn van de konsekwenties van de vrijheid waar we ons in eerste instantie zo over hadden verheugd. En zo is er langzamerhand iets opgekomen in de geest van: Vrijheid, nu ja, alles goed en wel, maar het moet natuurlijk wel binnen de perken blijven.

De anderen

Wélke perken? Wie bepaalt de grenzen van de vrijheid? Het valt mij op dat in dat verband onder ons nogal eens onze Christelijke Gereformeerde en vrijgemaakt Gereformeerde broeders en zusters ten tonele worden gevoerd. Ik denk dat wij noch hen noch onszelf daar een dienst mee bewijzen. Zeker: er zijn bij ons bepaalde dingen anders dan bij hen, en wij zullen stellig bereid (moeten) zijn om allerlei zaken waar we op zich aan gehecht zijn ter discussie te stellen wanneer dat de eenheid van Gods kinderen dient – maar dat zal dan toch duidelijk moeten worden in het gesprek over de kerkgrenzen heen, en niet in het binnenkerkelijk gesprek over deze dingen; alsof met

het konstateren van de onloochenbare verschillen dan ook onmiddellijk vast staat dat datgene wat wij anders doen dan zij door hen niet anders dan als negatief en bedreigend kan worden ervaren. Waarom zou het verschil – nogmaals: dat er werkelijk wel is! – waarom zou dat niet evengoed als positief en verrijkend ervaren kunnen worden? Laten de broeders en zusters uit de andere kerken zich hierover in het gesprek met ons vrijmoedig uiten; wij zullen stellig aandachtig naar hen luisteren. Maar nog eens: naar mijn overtuiging zijn noch de Christelijke Gereformeerden noch de vrijgemaakte Gereformeerden ermee gebaat wanneer zij, zonder daar zelf bij aanwezig te zijn, argumenten moeten leveren voor onze onderlinge Nederlands Gereformeerde gesprekken. Wat overigens onverlet laat dat het gesprek over deze dingen onder ons stellig wel gevoerd dient te worden. Maar dan in de ruimte die het Evangelie ons geeft, en niet in de engte waarin de wet ons tracht te dringen. Want nimmer, nimmer is enige wet in staat om de gaten te stoppen, waarvan wij vrezen dat het Evangelie ze laat vallen.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van meer dan plaatselijk belang.
Opgave: tel. 05130-20476.

8-10 okt. N.G.J. Bijbelstudieweekend
6 nov. Landelijke ouderlingenconferentie
19-21 nov. N.G.J. Bijbelstudieweekend

1994

12 mrt. Landelijke Vergadering Apeldoorn
16 april Landelijke Ontmoetingsdag Barneveld

J. Bouma, Kampen

Waar gaat het naar toe? (2)

Over verandering van de moraal

Het eerste deel van de lezing was gewijd aan de vraag: hoe ontstaat de moraal en waardoor verandert de moraal? Nu het tweede gedeelte, waarin we aandacht willen geven aan de normen en waarden, die eveneens een belangrijke rol spelen in het ontstaan van de moraal.

Normen en waarden

Hoe gaan we als christelijke kerk om met de verandering van de moraal. Want behalve dat de moraal haar wortels heeft in het handelen van mensen, wordt de moraal mede gevormd door de normen en waarden, die in een groep of in een samenleving geldig zijn. En dan zitten we a.h.w. een verdieping hoger, op het terrein van de ethiek, de ethische bezinning. Waarom doen we dit wel en dát niet? Is het moreel juist wat we doen of is het immoreel? Is het goed of slecht? Dat wil zeggen: We geven een beoordeling, een waardering aan ons gedrag, en dat doen we op grond van de normen en waarden, die voor ons (als gemeenschap) belangrijk zijn, en die wij misschien ook belangrijk achten voor de hele samenleving. Op grond van ons geloof of levensovertuiging keuren we een bepaalde moraal af óf juichen we die juist toe. Sommig gedrag vinden wij toelaatbaar, ander gedrag verafschuwen we. We kunnen (en dat is belangrijk) vanuit onze geloofsovertuiging de moraal beïnvloeden, door korrekties aan te brengen of door aan te moedigen of af te remmen. Wanneer je als groep vindt dat iets niet behoort, op grond van de normen en waarden die binnen de groep gelden, dan kun je dat corrigeren door te straffen.

De Bijbel als norm

Christenen ontleen hun normen en waarden, hun morele regels, aan de Bijbel, het Woord van God. En dan m.n. de 10 geboden, de goddelijke onderwijzing voor het christelijk leven. Christelijke ethiek, en dan zeg ik het maar heel kort en simpel, is de bezinning op de moraal vanuit de Schrift. In de Bijbel gaat het om het heil van de mens. Dat betekent in de eerste plaats: de Bijbel verkondigt ons de boodschap van de verlossing: vergeving van onze zonden door het offer van Christus aan het kruis van Golgotha. Uit die hoop leven wij, daar putten we onze kracht uit, dat is de bron voor ons geloof. Daarnaast geeft de Bijbel ons aanwijzingen voor wat wij moeten doen. Hoe vinden we in deze wereld een weg, die heilzaam is voor ieder mens en voor de gemeenschap in z'n geheel. Nu lijkt dat misschien heel erg simpel. De Bijbel als de norm voor ons leven.

Lees de Bijbel en je weet hoe je moet leven. De tien woorden van het verbond zijn immers helder en klaar. De Bijbel is toch, zoals de Psalm zegt: Een lamp voor de voet en een licht op ons pad?

Toch is het minder simpel dan het lijkt. Dat blijkt eigenlijk al uit ons kerkelijk onderwijsboekje, de catechismus, waar tekst en uitleg wordt gegeven van de 10 geboden. Dan zie je, hoe de vaders er naar gezocht, er naar gespeurd hebben, om de wil van God voor het leven in hun tijd te verstaan. Kuitert zegt in een ander artikel¹, dat er altijd een afstand bestaat tussen enerzijds het (altijd geldige) gebod van God en anderzijds onze (veranderende) toepassing er van in de moraal. Dat wil zeggen: De christelijke moraal is niet identiek met het Woord van God. Die twee vallen niet met elkaar samen. Ik ben geneigd Kuitert hierin bij te vallen, ook als hij zegt: „Niet alleen de Schrift is er, maar er is ook een door de Geest geleide gemeente”². In de telkens veranderende situaties is het voor de christelijke gemeente een tasten en zoeken om Gods wil voor het heden te verstaan en Zijn geboden te gehoorzamen³. Ik denk dat Kuitert een stapje te ver gaat, wanneer hij zegt, dat „we in onze werkelijkheid het gebod van God maar op één manier kennen, en dat is op de wijze van de moraal, en zó geven wij het gebod aan elkaar door”. Ik denk dat dit een stapje te ver is, want naar mijn overtuiging blijft er altijd een spanning bestaan tussen het gebod van God en de moraal. En dat komt, omdat wij, vanwege de zonde, zo vaak leven beneden de maat van Gods geboden.

Een voorbeeld

Ik geef u een voorbeeld, ook op het terrein van de huwelijksmoraal. De echtscheiding. De norm in de Bijbel is duidelijk. „Gij zult niet echtbreken”. De praktijk onder het volk van God is echter geheel anders. Mannen sturen hun vrouwen weg om wat voor reden dan ook. Mozes ziet de praktijk onder het volk en wat doet hij? Hij gaat wat niet goed is toch regelen, om dit kwaad, dat om zich heengrijpt, in te dammen. Hij zet a.h.w. een rem op dat lichtvaardig wegsturen van vrouwen door het instellen van de zogenoemde scheidsbrief (een scheidingsakte). De Here Jezus komt daar later op terug, wanneer de joden in zijn tijd die scheidingsakte blijken te hanteren als een vrijbrief om van je vrouw af te komen. En dan stelt Hij de norm weer zeer hoog door te zeggen: „Hetgeen dan God samengevoegd heeft scheidt de mens niet”, en „Mozes heeft u met het oog op de hardheid van uw harten toegestaan uw vrouwen weg te zen-

den, maar van de beginne is het zo niet geweest,” (Matt. 19:6,8). U ziet wel, in de praktijk blijft er een spanning bestaan tussen het gebod van God (Gij zult niet echtbreken) en de geldende moraal, waarin de echtscheiding geregeld wordt (via de scheidsbrief). En dat laatste gebeurt om een groter kwaad, het willekeurig wegzen- den van een vrouw, te voorkomen.

Samenwonen

Ik kom nu nog weer even terug op het samenwonen. Dat is iets waar we in onze gemeenten steeds meer mee te maken krijgen.

En hoe ga je daar als christelijke kerk mee om?

Moeten wij als christenen, die serieus willen luisteren naar de Schrift, op dit punt de veranderende moraal volgen? Ik zou daar dit van willen zeggen. Het is mijn indruk, dat degenen die nu gaan samenwonen, het samenwonen niet zien als een echt alternatief voor het huwelijk. Ze prediken niet vrijheid-blijheid, maar zien het samenwonen als een voorfase van het huwelijk, zeg maar een aanloop naar het huwelijk toe, te vergelijken met de vroegere verloving, maar nu met alles erop en eraan. Ze zijn ook van plan om te gaan trouwen, ze willen zich ook binden aan elkaar, voelen zich verantwoordelijk voor elkaar, maar stellen dat trouwen nog een tijdje uit op grond van allerlei argumenten, die u wel kent. Financiën, we zijn er nog niet helemaal aan toe, of wanneer ze aan kinderen gaan denken. Dit samenwonen gebeurt uit een andere geest, dan het samenwonen zo'n twintig jaar geleden, toen het een vrijblijvend alternatief was voor het huwelijk.

Ik denk daarom ook, dat de christelijke gemeente deze vorm van samenwonen anders moet benaderen. Niet meer in de sfeer van de tucht, maar vanuit een pastoraal motief⁴.

Daar zijn ook wel een aantal argumenten voor aan te voeren.

1. Samenwonen is in onze maatschappij een geaksepteerde vorm geworden voor het samenleven van twee mensen. De groeps-moraal, samenwonen hoort niet, is grotendeels weggefallen en dat betekent een grotere persoonlijke verantwoordelijkheid. Vroeger was het niet in om te gaan samenwonen, nu kijken ze je met grote ogen aan wanneer je niet gaat samenwonen, maar trouwen. Er is een belangrijke sociale drempel weggefallen. Voor veel mensen is samenwonen haast hetzelfde als trouwen.
2. Ook de overheid laat in dit opzicht steeds meer steken vullen en biedt de mogelijkheid aan hen, die niet

willen trouwen, om een samenlevingskontraat aan te gaan. Daarmee is hun onderlinge verbintenis heel goed geregeld, maar het publieke karakter van de huwelijks-sluiting ontbreekt.

3. Door al deze veranderingen wordt het steeds moeilijker om duidelijk te maken, waarom de christelijke gemeente van haar leden verlangt dat ze gaan trouwen. Ze houden van elkaar, ze willen trouw zijn aan elkaar, ze hebben hun zaakjes goed geregeld. Wat is dan het verschil met het huwelijk? Waarom is dat dan nog noodzakelijk?

Ik zou voor drie dingen willen pleiten.

1. Een zekere mildheid voor hen die gaan samenwonen. Er wordt vanuit de samenleving een zware wissel getrokken op hun verantwoordelijkheid.
2. Binnen de christelijke gemeente een hernieuwde bezinning op wat in Gods Woord over het huwelijk wordt gezegd en een goede catechese voor hen die verkering hebben. Een goede voorbereiding, ook en m.n. vanuit de Schrift, is van wezenlijk belang. Als voorgangers en ouderlingen kun je er niet vroeg genoeg bij zijn om dit met katechisanten bespreekbaar te maken. Een dergelijke geloofsopleiding mag niet ontbreken, daar mankeert vandaag nog al wat aan.
3. De christelijke gemeente zal in deze tijd, waarin de huwelijksmoraal verandert, ook zelf moeten zoeken naar vormen, structuren, waarin het samenleven van man en vrouw gestalte kan krijgen.

Om nog even concreet te worden. Wanneer jonge (soms ook oudere) mensen gaan samenwonen, zou ik in de pastorale begeleiding er voor willen pleiten hen te behandelen als waren ze getrouwd. Dus dat je hen kunt en wilt aanspreken op hun plicht tot trouw zijn aan elkaar en dat je hen daarmee ook stelt voor Gods aangezicht. Vaak willen ze God ook niet buiten hun relatie houden. In zekere zin stel je hen daarmee onder de trouwbelofte en hoop je en bid je dat daarmee de weg geopend zal worden naar een officiële verbintenis. In de tussentijd blijf je hen aanspreken op het Woord van God en wat daarin geleerd wordt over het samenleven van man en vrouw⁵.

Wanneer in de toekomst de overheid zal besluiten de registratie van bepaalde samenlevingsvormen gelijk te stellen met het huwelijk, dan zal de christelijke gemeente naar een vorm moeten zoeken, waarbinnen zo'n verbintenis mogelijk kerkelijk kan worden bevestigd⁶.

Ik besef, dat u denkt, dat we door al deze veranderingen van de moraal ons zouden kunnen verwijderen van de geboden van God m.b.t. het huwelijk. Dat is niet het geval. Maar aan de andere kant, door in te springen in het

gat, dat de overheid en de samenleving laten vallen, kunnen we proberen een groter kwaad te keren en dat is: geen afdoend antwoord weten op de vragen van een veranderende samenleving.

Bij alle bezorgdheid, die er kan zijn over tendenzen in onze samenleving, laten we niet uit ergernis of angst daarvoor het hoofd in de schoot leggen of simpelweg teruggrijpen op het verleden. Wat overeind moet blijven staan is het aanspreekbaar zijn op de wederzijdse beloften van trouw, de verantwoordelijkheid naar elkaar toe en een open oor hebben voor het Woord van God. Ook al is er sprake van afbraak van het oude, tegelijk is dat ook een uitdaging voor de kerk om wegen en structuren te zoeken, die heilzaam zijn voor mens en samenleving. En vertrouw daarbij op de Geest van God, die ons zal leren verstaan hoe wij in deze dingen moeten handelen, luisterend naar het Woord van God.

Noten

- 1 H.M. Kuitert, Het schriftberoep in de ethiek. In: Anders gezegd.
- 2 H.M. Kuitert, a.a. blz. 87
- 3 In een op een ouderlingen konferentie gehouden referaat (23 mei 1992 in Utrecht) keert drs. G.L. Born zich tegen deze stelling van Kuitert. Vgl. Opbouw jrg. 36 blz. 358. Born konkludeert in zijn referaat, dat Kuitert Schrift en Geest tegen elkaar uitspeelt. Ik meen, dat Born Kuitert op dit punt geen recht doet. Ook voor Kuitert dient de door de Geest geleide gemeente zich te oriënteren op de Schrift. Een wat uitgebreider citaat kan dat verduidelijken. „Christelijke gehoorzaamheid in het heden is het resultaat van een 'delicate balance' tussen de Schriften enerzijds en de inbreng van de gelovende gemeente anderzijds. De gemeente is ... door de Heilige

Geest betrokken in een dialoog met de Schrift (als canon!) over wat vandaag gehoorzaamheid is aan Gods gebod.”

4 In het Ned. Dagblad van 8 mei schreef J.P. de Vries, dat dit een onjuiste tegenstelling is. „Het vermaan van de kerk heeft altijd een pastoraal motief: ook als dat uitloopt op tucht-oefening, blijft het behoud van de zondaar inzet”. Natuurlijk sluit het één het ander niet uit. Maar ik wil in mijn benadering van het samenwonen een iets andere weg gaan. Niet direkt in de vermanende sfeer met als konsekwentie afhouding van het avondmaal en tenslotte buiten gesloten worden uit de christelijke gemeente en uit Gods Koninkrijk. Wie deze weg gaat moet wel weten waar deze eindigt. Ik wil in mijn benadering uitgaan van het feit, dat twee mensen samenwonen en hen in hun keus serieus nemen en hen daar ook op aanspreken. Hun samenwonen is niet zomaar iets, maar daarin staan zij voor Gods aangezicht.

5 In de discussie op de dag zelf bleek, dat velen meenden, dat ik wilde pleiten voor een gelijkstelling van het ongehuwd samenwonen met het huwelijk. Dat heb ik niet bedoeld. Het ging mij toen en nu nog om de pastorale begeleiding van hen, die samenwonen. Door hen in hun keuze serieus te nemen, kun je hen ook aanspreken op hun verantwoordelijkheid tegenover elkaar en tegenover de samenleving. Jullie leven als man en vrouw samen voor Gods aangezicht, daar kiezen jullie voor, daar willen we jullie ook op aanspreken. In feite ben je zo bezig om een hekje (een beschermend hekje) te bouwen om hun relatie. Of dit wordt door hen zelf als te nauwwend ervaren of, en daar stuur je in de gesprekken op aan, zij gaan ook zelf inzien, dat zij de publieke bescherming van het huwelijk niet kunnen missen. Mijn pleidooi is dus niet publieke erkenning door een kerkelijke bevestiging van hun relatie, maar een weldoordachte poging om hun relatie uit de privésfeer te halen.

6 Dr. J.J. Oostenbrink heeft daar in Opbouw (jrg. 36 nr. 20 en 21) zeer behartigenswaardige dingen over geschreven.

ngj

STICHTING
NEDERLANDS
GEREFORMEERD
JEUGDWERK

—LANDELIJKE JEUGDWEKENDS

Het NGJ organiseert jaarlijks twee jeugdweekends. Tijdens deze weekends komen Nederlands Gereformeerde jongeren uit alle hoeken van het land bij elkaar om bijbelstudie te doen, na te denken over belangrijke vragen en nieuwe vrienden te maken.

Geloven...? Even mijn agenda pakken!

De plaats van God in ons dagelijkse leven komt aan de orde op de komende twee NGJ-weekends. Een zaak die iedere christen aangaat. We kijken daarbij in het bijzonder naar de brief aan de Colossenzen.

De weekends zijn: 8-10 oktober 19-21 november
Opgave en informatie: Dirk van der Molen
Socratesstraat 58
7323 PG Apeldoorn
Tel.: 055-664609

Sjaak Visser, alg. coördinator IFES-Nederland

IFES-Nederland, een christelijke studentenvereniging met toekomst

In dit artikel wil ik enkele actuele ontwikkelingen weergeven binnen de landelijke christelijke studentenvereniging IFES-Nederland. De laatste jaren is deze vereniging met zo'n 50% gegroeid. In totaal nemen er nu zo'n 2000 studenten deel aan bijbelkringen en studiekeringen. Verder wordt er jaarlijks een intensieve landelijke toerustingskonferentie georganiseerd van vier dagen, waaraan de afgelopen maand al 220 studenten deelnamen. Op deze konferentie komt in verschillende toerustingssessies een aantal aspecten van de christelijke studentenvereniging aan de orde, zoals bijbelstudie, besturen, evangelisatie, groeien naar geestelijke volwassenheid en 'van studie naar werk'. Tot slot zijn er in bijna alle HBO-steden studentengroepen vanuit IFES-Nederland ontstaan die de naam Alpha dragen.

Binnen IFES-Nederland ligt de nadruk op de eigen verantwoordelijkheid van de studenten, daarom wordt het meeste werk door vrijwilligers gedaan. Doordat de inkomsten achterblijven bij de uitbreiding van het werk dreigt er nu bezuinigd te moeten worden op de begeleiding van dit studentenwerk door de stafwerkers. En dat is gezien de steeds toenemende studiedruk, en gezien de steeds duidelijkere doorwerking van de secularisatie, juist ook bij studenten met een kerkelijke achtergrond, een ontwikkeling die kwalijke gevolgen kan hebben voor de inhoudelijke kwaliteit van de toerusting.

Bij een christelijke studentenvereniging zullen de meeste mensen denken aan de evangelische beweging Ichthus, de reformatische vereniging CSFR of de HBO-groepen van Alpha. Deze verenigingen zijn het ook die samen met CSR-Delft, RSK-Enschede en TSG (voor theologiestudenten) de landelijke studentenvereniging IFES-Nederland vormen. Studenten hebben een eigen leefwereld met hun eigen specifieke vragen. Uit een onderzoek onder VU-studenten bleek dat veel studenten die als meelevende kerk-gangers hun studie begonnen aan het eind van hun studie de kerk verlaten hadden. Alleen bij de groep studenten die christen-vrienden had was dat aantal beduidend lager. Dit is ook één van de redenen waarom we als landelijke vereniging veel publiciteit richting de kerken maken. Op christelijke studentenverenigingen worden vrienden gemaakt en kunnen ze samen nadenken over vragen die ze als student tegenkomen. Via studiekeringen en lezingen zoeken we zo naar wegen om het geloof te integreren in het gehele

leven. Een laatste ontwikkeling hierin is dat we samen met het Christelijk Studiecentrum landelijke vakwerkgroepen opzetten die studenten uit soortgelijke faculteiten via een landelijk netwerk met elkaar in contact brengen rond specifiek op hun toegesneden vormingsactiviteiten. Er zijn inmiddels vakwerkgroepen (i.o.) voor psychologie-, economie-, geschiedenis-, rechten- en pedagogiekstudenten.

Maar een christelijke gemeenschap kan er nooit voor zichzelf zijn. Petrus noemt ons 'een koninklijk priester-schap, om de grote daden Gods te verkondigen'. In het verleden hebben we hierbij vooral veel nadruk gelegd op het gebruik van evangelisatie-bijbelstudies. Dat houdt in dat er samen met een aantal niet-christenen de bijbel gelezen wordt, waarbij er vooral verhalen uit de bijbel gekozen worden waar herkenbare personen de Here Jezus Christus ontmoeten. Als landelijke vereniging ontwikkelden we daarvoor een toerustingsboekje, bijbelstudies, en we organiseerden een landelijke toerustingsdag voor kringleiders. In veel steden komen op deze wijze niet-christenstudenten voor het eerst met het christelijk geloof en de persoon van Jezus Christus in aanraking. Hier zullen we dus zeker mee door blijven gaan. Maar een nieuwe ontwikkeling is dat er ook steeds meer belangstelling komt voor een cursus 'Inleiding christelijk geloof'. Met deze cursussen spelen we in op een landelijke trend waarin het heel normaal is om een cursus te volgen. We bieden daarom een stukje 'deskundigheidsbevordering' aan op het gebied van het christelijk geloof. Dat er een groot gebrek aan basiskennis is bleek onlangs uit een enquête van de VPRO. Meer dan de helft van de bevolking wist niet waar Pasen voor stond. Er is vraag naar vrijblijvende informatie over het christelijk geloof, en gedurende de cursus ontdekken de cursisten dat de inhoud van het christelijk geloof niet vrijblijvend kan zijn. Gezien de mogelijkheden om op deze wijze niet-christenstudenten met het evangelie in aanraking te brengen hopen we verder te kunnen gaan met de ontwikkeling van cursussen op dit gebied. Er zijn echter ook wel enkele zorgen. Een stafwerker was onlangs aanwezig op een landelijke vergadering van één van onze groepen. Daar bleek dat de daar aanwezige vertegenwoordigers de noodzaak niet inzagen van een inhoudelijke bezinning in hun landelijke nieuwsbrief. Het geloof zou dan

toch weer alleen beperkt worden tot de privé-sfeer.

Verder zijn inkomsten van de landelijke vereniging onvoldoende om de toerusting door de stafwerkers op het huidige niveau te kunnen handhaven, waardoor een gedeeltelijk ontslag van enkele van onze stafwerkers ons boven het hoofd hangt. Via enkele fondswervingsacties, waarbij we zoeken naar structurele ondersteuning proberen we dit tij te keren.

Als u nog jongeren kent die het komend jaar gaan studeren, dan willen we hen graag informatie toesturen. En ook als u meer informatie over onze vereniging wilt ontvangen dan kunt u ons bellen of schrijven:

IFES-Nederland,
Johan de Meesterstraat 1,
3532 EJ Utrecht,
tel. 030-942800,
giro 134682.

**Een vakantie
zonder alcohol
is pas echt
genieten**

+CBD

voor een christelijk alcoholvrij leven.
Christelijke Beweging voor Drankbestrijding
Antwoordnr. 609, 7300 WB Apeldoorn.

Tineke Algra-van Veen, Den Helder

Draaiboek vakantiebijbelschool

Al enige tijd ligt op onze boekentafel het 'DRAAIBOEK VAKANTIEBIJBEL-SCHOOL', uitgegeven door stichting CREDO () in Apeldoorn.*

Het is samengesteld door Cor de Boer, die in het najaar van het vorige jaar plotseling is overleden. Dat de recensie op zich heeft laten wachten, heeft de volgende reden. Door de Nederlands Gereformeerde kerk in Den Helder wordt eens per jaar een vakantiebijbelschool (VBS) georganiseerd in samenwerking met leden van de Christelijke Gereformeerde kerk ter plaatse. Ook dit voorjaar was dat weer het geval en deze keer hebben we onze plannen gemaakt met bovengenoemd draaiboek in de hand. De beste manier om een dergelijk handboek te bespreken leek mij na toetsing aan de praktijk.

Mijn eerste indruk is bevestigd: voor mensen, die belast zijn met de algemene organisatie van een VBS is dit een goed bruikbaar draaiboek. Van de eerste tot de laatste minuut is beschreven wat er gedaan moet (lees: kan) worden en hoe het gedaan kan worden.

Waarom vakantiebijbelschool?

Het draaiboek begint met de definitie en het doel van een VBS (hdst. 1.1 en 1.2). „Een VBS is een evangelisatiecampagne onder kinderen in de basisschoolleeftijd, tijdens hun vakantie en heeft tot doel: het bijbelse evangelie verkondigen aan kinderen die hier nog nooit van gehoord hebben c.q. hier niet meer over horen, weifelende kinderen helpen bij het nemen van een beslissing en gelovige kinderen versterken in hun geloof.” Een VBS is 'dus' niet alleen bedoeld voor buitenkerkelijke kinderen, maar voor onze eigen kinderen net zo waardevol. (In hoeverre kinderen in de basisschoolleeftijd duidelijk een (blijvende) beslissing (kunnen) nemen, is voor discussie vatbaar.) Hierna volgt een aantal voorwaarden, waaraan in het algemeen voldaan moet worden. Wat daarbij eruit springt is het gebed, tijdens de voorbereiding, tijdens de dagen zelf, thuis en in de kerk. En alleen diegenen die zelf geloven kunnen de boodschap van de liefde van Christus doorgeven. Verder moet er gestreefd worden naar een goede organisatie en een goed programma. Waarom deze hoge eisen? In hoofdstuk 1.6 wordt dat uitgelegd: een goede organisatie is nodig om in een ontspannen sfeer bezig te zijn, om paniek en geroer te voorkomen, om aandacht van en voor de kinderen te hebben en het dwingt respect af bij de ouders, die hun kinderen naar een VBS brengen. Ook wordt in hoofdstuk 1 behandeld waar het

best een VBS gehouden kan worden, in welke buurt, in welk gebouw en hoe vaak.

De voorbereidingen

Met de oproep: „Bid alsof alles van God afhangt en werk alsof alles van u afhangt”, wordt de geestelijke voorbereiding besproken in hoofdstuk 2.

Daarin wordt er o.a. op gewezen om te letten op de gaven en talenten van de medewerkers.

In de volgende hoofdstukken worden de coördinatie en de praktische voorbereiding behandeld. Handig hierbij zijn de kopieerbladen met bv. een brief aan een schoolbestuur om toestemming te vragen voor het gebruik van een schoolgebouw. Als controle op de voorbereidingen en de tijdsplanning is een schema opgenomen met alle voorkomende werkzaamheden inclusief de data, waarop alles geregeld moet zijn. Vanaf de eerste vergadering tot en met de laatste loodjes staat genoteerd. Wat mij betreft kan de lijst aangevuld met taken na de VBS, zoals de evaluatie (wel genoemd in hdst. 5) en een verslag voor kerkblad en kerkeraad.

In hoofdstuk 5 worden de taken van de voorbereidingscommissie uiteengezet. Om alles goed op elkaar te kunnen afstemmen moet er uiteraard veel worden vergaderd. Hoofdstuk 6 vervolgt met de verschillende programmaonderdelen (hdst. 6.1). Hierin staan goed bruikbare opmerkingen over de invulling van deze onderdelen, zoals thema, verhalen, liederen. In hoofdstuk 6.2 wordt de inhoud van folders en affiches besproken en een aantal suggesties gegeven waar deze opgehangen en uitgedeeld kunnen worden, compleet met lijsten om scholen en folderaars in te vullen. Om niet alles zelf te hoeven doen kan de voorbereidingscommissie bv. ouderen uit de gemeente of jeugdverenigingen vragen bepaalde voorbereidingen uit te voeren, zoals het folderen, het knippen van labels, het opschrijven van de liederen.

Bij de publiciteit (hdst. 6.3) moet gedacht worden aan alle mogelijke kanalen, als kabelkrant en plaatselijke dag- en weekbladen. Ook de verschillende kerkbladen moeten niet vergeten worden. Ook hiervoor zijn kopieerbladen opgenomen om adressen en data te noteren. Wij waren zelf in de gelukkige omstandigheid uitgenodigd te worden voor een interview voor de lokale omroep. Een prachtige gelegenheid om reclame te maken!

Een zaak van de hele gemeente

Als methode om aan het benodigde materiaal en geld te komen wordt een

enveloppenactie beschreven (hdst. 6.4). In de gemeente worden (een paar weken vóór de VBS) enveloppen uitgedeeld, die elk een briefje bevatten met daarop 1 artikel (een pak koffie, een tube lijm, een pakje servetten, 100 bekers, etc.). Deze artikelen worden in de daaropvolgende weken verzameld. Op deze manier worden gemeentelieden in staat gesteld om hun steentje bij te dragen. Het vergt enige organisatie, maar kan goed werken. Wegens tijdgebrek hebben we in Den Helder van deze methode afgezien. Wel is een formulier verspreid waarop gemeentelieden konden aangeven, waarmee ze zouden kunnen helpen. Ook bij andere zaken kunnen gemeentelieden betrokken worden: een afsluitende kerkdienst, voorbede en dankzegging en (blijvend) gebed voor de medewerkers en de kinderen. In hoofdstuk 6.5 is de suggestie opgenomen om de medewerkers zelf voor een aantal kinderen speciaal te laten bid-den, het liefst het groepje waar ze de hele VBS mee optrekken en dat ook vol te houden na de VBS. Hiervoor staan 'gebedskaartjes' afgedrukt.

De ouders

Voor de kinderen is het meestal erg leuk als ze aan hun ouders mogen laten zien, wat ze geleerd hebben (hdst. 6.6). Dat kan in een afsluitende kerkdienst, maar ook kunnen de ouders uitgenodigd worden op de laatste VBS-dag. Een kopje koffie daarbij en (natuurlijk) pannekoeken voor de kinderen maken het al gauw gezellig. Ook de verdere nazorg krijgt aandacht (hdst. 6.7). Geef de kinderen een boekje mee naar huis, draai een paar maanden later eens een film of organiseer een zangochtend. Verwijs naar zondagsscholen en kinderclubs. Uiteraard is het handig om hiervoor de namen en adressen van de kinderen te noteren (beschreven in hdst. 7.2-N). Na aandacht voor de financiën volgt een pagina met mogelijke punten voor de evaluatie. Allerlei op- en aanmerkingen kunnen bijdragen tot een verbetering van de algemene werkwijze.

Wie doet er mee?

In hoofdstuk 7 komen de medewerkers en hun taken aan bod. Mijs inziens staat het deel over de werving van medewerkers (hdst. 7.1) te veel achterin, want een VBS staat of valt met het aantal medewerkers. Zijn er te weinig mensen die kunnen of willen meehelpen, dan zul je je programma daaraan moeten aanpassen en niet te veel hooi op je vork moeten nemen. Bij het systeem dat in Apeldoorn wordt gehanteerd is op een groep van 60 kinderen al gauw een team van 10 à 12 medewerkers nodig (1 leider op 6

kinderen plus 1 of 2 personen die hand- en spandiensten verrichten). Het is dus zaak om al vroeg met de werwing aan de slag te gaan.

Aan de slag!

Voor alle medewerkers wordt een voorbereidings- en/of instructieavond gehouden, om de verschillende onderdelen door te spreken, zodat iedereen goed op de hoogte is van de gang van zaken. Met behulp van de bijgevoegde kopieerbladen kan een rooster gemaakt worden wie wat doet en op welke dagen. Hierna volgt in hoofdstuk 7.2 het totale overzicht van de taken van de medewerkers. Alle taken worden apart behandeld inclusief tips en waarschuwingen. Vooral voor mensen, die nog niet zoveel ervaring hebben met dit werk zijn deze pagina's zeer waardevol. En de tip om te zorgen dat alles klaarstaat op de plek waar het nodig is, is bepaald geen overbodige. Het geheel is zo opgezet, dat er ook ruimte is voor eigen ideeën en inzichten. Ondertussen kan elke medewerker wel zijn voordeel doen met de ervaringen van de samensteller. Na de uitleg over de verschillende taken volgen weer kopieerbladen, met voor iedere medewerker nog even op een rijtje wat zijn of haar specifieke taak inhoudt. Als iedereen deze instructies opvolgt kan het niet anders of de VBS-dagen lopen organisatorisch als een trein. Daarbij moeten we natuurlijk niet vergeten, dat het om de kinderen en de boodschap gaat. Beter een gezellige VBS, waar af en toe iets mis gaat, dan een op rolletjes lopend geheel, waar de kinderen het gevoel hebben, dat ze over het hoofd worden gezien. Ik denk, dat we hierin naar het juiste evenwicht moeten zoeken.

Noodzakelijkheden

Hoofdstuk 8 handelt over het inrichten van het gebouw en de materialen, die nodig zijn voor een VBS. Zeker als een school gebruikt wordt is het zaak om alles zoveel mogelijk weer terug te zetten zoals het stond. Een schema van het klaslokaal is daarbij erg handig (hdst. 8.1-C). De samensteller geeft het advies om de ruimte netter achter te laten dan het aangekomen is, als een soort visitekaartje. Het laatste hoofdstuk geeft adressen van instellingen en personen, die zich bezighouden met kinderevangelisatie-werk of evangelisatiebladen uitgeven. Ook een lijst met bruikbare liedbundels is opgenomen. Om het zoeken naar verschillende onderdelen te vergemakkelijken staan achterin de onderwerpen vermeld in alfabetische volgorde met verwijzing naar de pagina's. Voorin het boek staan de hoofdstukken aangegeven met de onderverdelingen.

Tenslotte

Met z'n 111 pagina's is het 'DRAAI-BOEK VAKANTIEBIJBELSCHOOL' een gedegen en waardevol werk, dat Cor de Boer ons heeft nagelaten. Ik denk, dat alle facetten van een VBS hierin

beschreven zijn. Nu is de gemeente van Apeldoorn al een groot aantal jaren actief op het gebied van (kinder)-evangelisatie en ik kan me voorstellen dat iemand, die een VBS van de grond af aan moet opbouwen ervan kan schrikken, wat er allemaal bij komt kijken, wat een werk er verzet moet worden in een paar maanden tijd. Aan de andere kant is het draaiboek zo opgezet, dat er best onderdelen kunnen vervallen, zonder het geheel geweld aan te doen. Ik denk aan vrije bijdrage, verrassingsplaats, tekst en afsluiting met ouders. In Den Helder hebben we door de jaren heen onderdelen toegevoegd én geschrapt. Ik hoop dat dit draaiboek mensen er toe zal aanzetten om een VBS te gaan organiseren. Onze ervaring is dat het werk met de jaren groeit, wat betreft inhoud, het aantal medewerkers én het aantal kinderen.

Ik eindig met de tekst, die voorin dit draaiboek is opgenomen:

*„De liefelijkheid van de Here,
onze God, zij over ons,
en bevestig Gij het werk
onzer handen over ons,
ja, het werk onzer handen,
bevestig dat.”*

Psalms 90:17

Het 'DRAAI-BOEK VAKANTIEBIJBEL-SCHOOL' is te bestellen bij Stichting CREDO, p/a Socratesstraat 58, 7323 PG Apeldoorn, kosten f 32,50.

(*) CREDO staat voor: Centrum voor Realisering van Evangelisatie door Dienstverlening en Ondersteuning.

H. Algra, Den Helder

Uit 93 stellingen

Het blad 'Bij de Tijd' (dat in vrijgemaakt-Gereformeerde kring een snel groeiend aantal abonnees heeft) bood aan de Generale Synode die vanaf april in Ommen gehouden wordt 93 'Bij de Tijdse Stellingen' aan 'ter overweging, lering ende vermaak'. Daarbij komen allerlei zaken aan de orde die momenteel in deze kerken spelen (maar ook in onze kerken). Te denken valt aan het zingen van andere liederen dan de eigen liedbundel, de positie van de vrouw in de gemeente, de verhouding tot andere kerken, de plaats van de kerk in een sterk veranderende wereld, de prediking, omgang met veranderingen binnen de gemeente. We lichten een twaalfstal stellingen uit; ze zijn (ook voor onze kerken) zeker het overdenken waard.

5. Het uitstellen van veranderingen, omdat de gemeenten daar nog niet rijp voor zijn, is als het wachten met het plukken van appels, totdat ze allemaal rijp zijn. Er zijn dan wel veel overrijpe appels afgevallen.
6. Psalm 150 komt er met alleen een orgel bekaaid af.
23. Om recht te doen aan de plaatselijke situatie kan een synode in een aantal gevallen beter adviseren dan bindend besluiten.
39. De gedachte dat het in art. 27-29 NGB over één en dezelfde zichtbare kerk gaat, berust op een historische vergissing.
41. Nu de 'gesprekken' van de Deputaten voor Kerkelijke Eenheid vrij uit-

zichtloos zijn geworden, lijkt daarnaast het stimuleren van contacten aan de basis een beter begaanbare weg.

52. Als een zuster der gemeente catechisatie kan geven aan verstandelijk gehandicapten, mag gerust worden verondersteld dat zij dat ook kan aan niet-gehandicapte kinderen van de kerk.
59. De handdruk van de dienstdoende ouderling aan de predikant mag niet worden gegeven met de rug naar de gemeente toe.
61. Een ware kerk is een kerk in beweging, bewogen door de Geest.
69. Een dienst voor doven is een aardig gebaar.
72. We zullen eindelijk eens moeten erkennen dat niet alleen vrijgemaakte betrouwbare en trouwe christenen zijn.
84. De collecte aan de avondmaalstafel heeft voor kinderen de symboliek gekregen van betalen voor het aangaan.
93. Om dezelfde te blijven, zal de Kerk moeten veranderen.

Opgemerkt wordt dat over deze stellingen ook met andere, niet-vrijgemaakte, gereformeerden mag worden gesproken. Wie alle 93 stellingen wil lezen, kan de ze op posterformaat bestellen door f 7,50 over te maken op postgiro 1619824 t.n.v. 'Tijdschriften, Kampen, o.v.v. '93 stellingen'.

D. Holwerda, Zuidhorn

Het beest uit Openbaring 17 (1)

Uit wat ik tot dusver over de uitleg van het boek Openbaring naar voren bracht zal duidelijk zijn geworden, dat dit laatste bijbelboek volgens mij betrekking heeft op de ondergang van Jeruzalem in 70 na Chr.

Uitdrukkelijk heb ik gesteld¹, dat ik bij lange na niet voor alle problemen die dit boek ook dan nog voor de exegese opwerpt, een oplossing heb. Het valt trouwens te betwijfelen, of het ooit zover zal komen. Onze kennis van de wereld waarin de bijbel speelt, is te onvolledig om alle zinspelingen op figuren, toestanden en gebeurtenissen daarin te kunnen verstaan. Dat geldt reeds waar een bijbelschrijver 'recht toe recht aan' spreekt. Hoeveel te meer zou het dan niet opgaan voor cryptische aanduidingen als die waarvan het laatste bijbelboek bol staat.

Toch kan ik mij voorstellen, dat men bij de nieuwe invalshoek waartoe ik kwam, op z'n minst op één punt met vragen blijft zitten van zo'n gewicht, dat een antwoord – indien mogelijk – wenselijk zou zijn, wil men zich aan de nieuwe exegese gewonnen geven. Ik bedoel hoofdstuk 17.

Ook in dat verschrikkelijk moeilijke gedeelte heb ik al tastend de weg gezocht. Mijn voorlopige bevindingen wil ik maar aanstonds presenteren. Dan kunnen anderen meedelen en, waar nodig, mij corrigeren.

Rome?

Het beest uit Op. 17, waar de vrouw op zit, heeft zeven koppen en tien horens (v. 3). Ten aanzien van die zeven koppen krijgt Johannes van den hem 'rondleidenden' engel te horen: „Het zijn zeven bergen” (v. 9). Hier heeft het gros van de exegeten al te vlot gezegd: *dat moeten de zeven heuvels zijn waarop Rome is gebouwd*². Deze mening lijkt mij bij nader toezien onhoudbaar. En dan voer ik niet als bezwaar aan, dat hier van 'bergen' sprake is, terwijl Rome zeven 'heuvels' telt. Dát is nl. geen punt. Want het NT bezigt – behalve tweemaal in een citaat uit het OT, Lc. 3,5 en 23,30 – nooit een speciaal woord voor 'heuvel'. Het griekse woord 'oros', dat in onze tekst staat, omvat zowel 'heuvel' als 'berg'. Nee, het bezwaar tegen de interpretatie, dat hier de zeven heuvels van Rome zouden zijn bedoeld, ligt in wat volgt: „En het zijn zeven koningen” (v. 10).

Keizers?

Men heeft dat op de keizers van Rome willen laten slaan. Maar afgezien van andere problemen waarvoor men dan komt te staan³, één omstandigheid pleit pertinent tegen deze uitleg. Zowel de zeven bergen als de zeven koningen zijn zinnebeeldig uitgedrukt door *dezelfde* zeven koppen. Als nu – en zo legt men het in de hier aangehaalde exegese uit – elk van de zeven

koppen één bepaalde keizer voorstelt, dan moet toch elk van de zeven koppen ook één bepaalde heuvel van Rome uitbeelden. Als die koppen t.a.v. de personen ('koningen') individualiserend moeten worden geduid (de eerste is Augustus, de tweede Tiberius enz.), dan moeten ze ook t.a.v. de geografische locaties ('bergen') individualiserend worden opgevat, en niet collectief; dus niet zoals ze samen de stad Rome vormen.

Om een beeld te gebruiken: als iemand – b.v. met het oog op een te organiseren elf-stedentocht – de burgemeesters van de elf friese steden bijeen zou brengen, dan zou ik me kunnen voorstellen, dat hij zei: „Hier heb ik nu de elf friese steden bij elkaar”. Zo'n vereenzelviging van burgemeesters met de steden waar zij hun ambt uitoefenen is heel goed denkbaar en ook voor ieder verstaanbaar. Alleen maar: zo'n vereenzelviging impliceert wel, dat elke burgemeester met maar één bepaalde stad wordt vereenzelvigd; met z'n eigen nl., met die waar hij de scepter zwaait. Daarvan nu kan geen sprake zijn, als men Op. 17, 9 op Rome laat slaan. Het is nl. niet zo, dat elk van de zeven heuvels van Rome een binding heeft met maar één bepaalde keizer. Het is niet zo, dat b.v. Augustus op de Aventijn resideerde en Nero op de Caelius. Nee, alle keizers resideerden in die éne stad Rome, al was die toevallig ook uit zeven heuvels samengesteld. Als dus de 'bergen' en de 'koningen' elkaar dekken – en zó heeft Johannes het hier aangegeven – dan gaat het niet aan de bergen collectief te interpreteren (nl. als 'Rome'), omdat men door de dan volgende bewoordingen (v. 10) gedwongen wordt de 'koningen' individueel te duiden (i.c. als Augustus, Tiberius, Claudius etc.).

'Gevallen'

Daar komt nog iets bij. V. 10 vervolgt: „de (eerste) vijf zijn gevallen”. Die laatste term wijst op geweld. De vijf zijn kennelijk ten val gebracht: van hun troon gestoten; of misschien zelfs gesneuveld; of – nog erger – vermoord. Dat nu geldt niet van alle eerste vijf keizers van Rome.

Residenties in successie

Wat moeten we dan met die zeven koppen, die zowel bergen als koningen voorstellen? Wel, het blijkt dat het in die koningen om zeven historische machthebbers gaat, die in successie ten tonele verschijnen: vijf zijn gevallen, de zesde is momenteel in functie, de zevende moet nog komen (v. 10). Willen nu 'bergen' en 'koningen' elkaar dekken, dan zullen we in die zeven bergen de opeenvolgende residenties van die

zeven koningen moeten zien. Wat moeten we ons nu bij 'bergen' voorstellen? Ik denk: hooggelegen vestingen, waar machthebbers residenten. In het OT vinden we 'berg' op verschillende plaatsen zo gebruikt. Ik noem u enkele sprekende voorbeelden.

In Jes. 2 kondigt Jahwe van de hemelse machten zijn oordeel aan „tegen al wat verwaand is en trots, tegen al wat zich hoogmoedig verheft” (v. 12, Will.-vert.); tegen „al die ceders van de Libanon, tegen al die eiken van Basan” v. 13 (N.B. grootvorsten worden graag met statige bomen vergeleken, met woudreuzen; denk maar aan Nebukadnezar, Dan. 4); „tegen al die hoge heuvels, tegen al die statige bergen (v. 14); tegen elke machtige toren, tegen elke onneembare vesting (v. 15)”. De parallelie tussen v. 14 en v. 15 maakt duidelijk, dat 'berg' op een hooggelegen vesting slaat.

In Jes. 41 troost Jahwe zijn nietig volk („Jakob, klein wormpje” ... „Israël, nietig wezentje”) met de belofte, dat Hij zijn volk in staat zal stellen zijn vijanden, die in sterke forten residenten, te vernietigen: „Ik maak een dorslee van u, met dubbele snede, nieuw en scherp. Dorsend vergruizelt gij bergen, van heuvels maakt gij kaf” (v.v. 14.15).

En dan het dreigement dat Jeremia tegen Babel slingert uit naam van Jahwe: „Ik kom op u af, berg van bederf die de hele aarde hebt bedorven ... Ik hef mijn hand tegen u op, ik werp u van de rotsen naar beneden ...”. (51, 25). Een 'berg' die van de rotsen naar beneden wordt gegooid: dat kan alleen slaan op een op de rotsen gebouwde vesting, een fortificatie, een citadel. Wat heeft nu Johannes in concreto voor ogen gestaan bij die zeven 'bergen-met-hun-koningen'? Om dat te bevroeden, moeten we even duiken in de geschiedenis van de joodse oorlog.⁴

De galilese fase van de joodse oorlog

Als in 66 de opstand tegen Rome is uitgeroepen, wordt al spoedig een begin gemaakt met de organisatie van het verzet. Wat het Noorden van Palestina betreft: in Galilea worden de zes belangrijkste steden in staat van verdediging gebracht, t.w. Jotapata, Tarichea, Tiberias, Sepphoris, Gischala en de berg (!) Tabor; hetzelfde gebeurt in Gaulanitis met Gamala.

Als de romeinse generaal Vespasianus – die later, in juli 69, tot keizer zal worden uitgeroepen – in de lente van 67 aan zijn opdracht, de joodse opstand te onderdrukken, begint, richt hij dan ook allereerst zijn aandacht op de genoemde zeven vestingsteden.

1. T.a.v. Sepphoris is de gang van

zaken niet geheel duidelijk (Schürer, a.w. 492, n. 32). Zeker is, dat deze stad van het begin af niet van harte achter de revolutie stond. Maar, (tijdelijk?) verstoken als ze was van een Romeinse bezetting, hinkte ze op twee gedachten. Zo begon ze wel aan de versterking van de muren, maar liet de Romeinse troepen, toen deze verscheenen, toch maar zonder slag of stoot binnen (a.w. 490, n. 21).

2. Een veel zwaardere klus bleek de verovering van Jotapata, een belangrijke berg(!)vesting („the not unimportant mountain stronghold”, Schürer, a.w. 493, die vlak daarvoor spreekt van „the strong fortress of Jotapata”). Hier zwaaide de bekende Joodse geschiedschrijver Josephus de scepter als bevelhebber van het garnizoen. Pas in juni/juli viel deze belangrijkste Galilese vesting in handen van de Romeinen.

3. Evenals Sepphoris ziet ook Tiberias af van verder verzet.

4. Aan een gedurfde actie van Vespasianus' zoon Titus is het te danken dat in augustus/september ook Tarichea voor de Romeinen moet zwichten.

5.6. Vespasianus richt nu eerst zijn aandacht op het zwaar versterkte Gamala in Gaulanitis. Hier stuit hij op hevig verzet. Na aanvankelijk de stad al te zijn binnengedrongen, zien de Romeinse troepen zich genoodzaakt zich met zware verliezen daaruit weer terug te trekken.

Terwijl het beleg van deze stad voortduurt, zendt Vespasianus een afdeling soldaten naar de berg Tabor (5), die – nog vóór de val van Gamala (6) – wordt veroverd.

Als Gamala valt, schrijven we september/oktober 67.

7. Rest als enige versterkte stad in het Noorden: Gischala. Ook daar zetten de bewoners reeds de dag nadat Titus voor de stad is verschenen, de poorten voor hem open. De nacht daarvoor hebben de garnizoenscommandant, Johannes van Gischala, en zijn zelotische aanhang de stad heimelijk verlaten.

De strijd gaat zich nu verder op het hoofdbolwerk, Jeruzalem, concentreren. En het is daarheen dan ook dat Johannes van Gischala zich begeeft. Daar zal hij tot het einde van de strijd (in 70) de hoofdrol spelen. Hij was trouwens van het begin af aan de grote oorlogsdrijver geweest (a.w. 490), de ziel van het verzet. Zoals men aan Lodewijk XIV het woord in de mond heeft gelegd „L'état c'est moi” (De staat, dat ben ik), zo had Johannes van Gischala met recht kunnen zeggen: Het verzet, dat ben ik. Hij was een fanaticus van de eerste orde, iemand die geen enkel gezag boven zich duldde⁵, een niets en niemand ontziend monster, dat als een beest in het door hem gedomineerde Jeruzalem heeft huisgehouden.

De achtste kop

Als het u zo gaat als mij, begint u na het op u laten inwerken van dit histori-

sch exposé iets te dagen, wanneer u de raadselachtige woorden van Op. 17 nog eens weer leest. En dan denk ik in 't bijzonder aan het ogenschijnlijk volstrekt absurde elfde vers: „En het beest, dat was en niet is, is tevens de achtste (koning); hij is (één) van de zeven (vorige koningen)⁶ en gaat zijn ondergang tegemoet”. Rationeel oordelend is men geneigd te zeggen: dit is je reinste wartaal. Hoe kan – om te beginnen – hier sprake zijn van een achtsten koning? De koppen van het beest – en die waren het immers die elk een koning voorstelden – waren toch maar zeven in getal? Maar bovendien: hoe kan *het beest zelf* tegelijk ook nog eens *twee van zijn eigen koppen* zijn, nl. één van de zeven en de achtste?

Nu, juist dit meest cruciale punt, uitgerekend dit op het eerste gezicht volstrekt ongerijmde elfde vers, wordt opeens volkomen doorzichtig, als men het houdt tegen het licht van de pas gereleveerde geschiedenis.

Het beest is – als niet alle tekenen bedriegen – Johannes van Gischala. Hij was van het begin tot het bittere einde de kwade genius in de Joodse opstand. Hij was de belichaming van het ideaal dat de Joden nastreefden; een eigen staat naar aards model, een politieke grootheid die in de wereld haar partij kon meeblazen.

Hij was ook één – en wel de laatste – van de zeven garnizoenscommandanten⁷ die in een bergvesting van Galilea en Gaulanitis de scepter zwaaiden. En tevens was hij het die later het bevel over de achtste en sterkste vesting, Jeruzalem, op zich nam.

Als in het Noorden zeven 'koppen' – waaronder 'het beest zelf' – hebben gefaald, presenteert 'het beest zelf' zich nogmaals als 'achtste kop', nu in Jeruzalem.

Nu wordt ook duidelijk, wat Johannes in 13, 3 bedoelt: „En één van de koppen van het beest leek dodelijk gewond; maar zijn dodelijke wond genas”⁸. Na de smadelijke aftocht van den commandant van de vesting Gischala, die nog wel de generale leider van het verzet was, zullen velen aan het welslagen van de hele onderneming hebben getwijfeld. Met de vlucht van hun leider (in zijn hoedanigheid van 'zevende kop') leek aan de zaak van het verzet de doodsteek te zijn toegebracht. Maar ziedaar: hij weet na aankomst in Jeruzalem het verzet opnieuw leven in te blazen en de mensen weer achter zich aan te krijgen (13, 3 slot).

Daar, in Jeruzalem, zal hij zijn teugelloze heersersdrift en zijn onverzoenlijke haat tegen de Romeinen, maar vooral ook tegen het Lam en de zijnen, ten volle uitleven.

(wordt vervolgd)

Noten

1 Opbouw, jrg. 36, blz. 370, slot van noot 11.

2 Zo b.v. A.J. Visser, *De Openbaring van Johannes*³, Nijkerk 1975, blz. 192: „Ditmaal is Johannes evenwel duidelijker. De zeven koppen duiden aan: de zeven bergen waarop de vrouw gezeten is. Dat was niet mis te verstaan. Rome was van ouds bekend als de „stad op de zeven heuvelen”, en de vrouw, die gezeten is op de zeven heuvelen, moet dus wel de stad Rome zijn”.

3 Zie Visser, a.w. 193, die weer even stelt in zijn identificatie als daareven: „dat kunnen niet anders zijn dan Romeinse keizers”, maar dan vervolgt: „Moeilijker echter is het een antwoord te geven op de vraag wie deze keizers dan wel zijn. Zeer vele oplossingen zijn gewaagd”.

4 Ik ontleen de hier volgende historische gegevens aan Emil Schürer, *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ (175 B.C. – A.D. 135)*, Revised and Edited by Geza Vermes and Fergus Millar, vol. I, Edinburgh, 1973, p. 484-508. Dit werk is een herwerking van het in 1885 verschenen boek van Emil Schürer, *Geschichte des jüdischen Volkes im Zeitalter Jesu Christi*, dat tot 1924 verschillende herdrukken beleefde en als standaardwerk is blijven gelden. De Engelse bewerkers hebben het weer 'up to date' willen maken door de na 1924 verschenen literatuur over dit onderwerp daarin te verwerken.

5 Schürer, a.w. 490. Wat dat betreft beantwoordt hij aan het beeld dat Paulus van de antichrist schildert in 2 Thess. 2, 4. En inderdaad had Johannes van Gischala, de *tempelberg* onder zijn direct bevel (a.w. 501) en wist hij later, toen Eleazar, die de *binnenste tempelvoorhof* beheerste, tijdens het Paasfeest de tempelpoort voor de feestgangers had opengezet, ook zijn mannen met verborgen wapens bij zich daar naar binnen te smokkelen en Eleazar met zijn aanhang te vermoorden (a.w. 502).

Paulus noemt den antichrist „zoon des verderfs” (v. 3), d.w.z. 'voor het verderf bestemd'. Dat is wat Johannes uitdrukt (Op. 17, 8 en 11) met de woorden „hij gaat naar het verderf”, d.w.z. 'hij gaat zijn ondergang tegemoet’.

6 Voor 'ek' in de betekenis 'één uit die en die groep', zie b.v. Col. 4, 9.

7 Het in Op. 17 gebruikte woord 'koningen' te betrekken op *militaire* commandanten kan m.i. nauwelijks op bezwaren stuiten. Oudtijds was het *bevel over het leger* een zo voornaam facet van het koningschap – zie b.v. 2 Sam. 11, 1; Job 15, 24; Ps. 33, 16; 48, 5; Spr. 30, 31 – dat ook legeraanvoerders wel als 'koningen' worden betiteld. Zo lezen we in Ps. 68, 13: „de koningen der legerscharen vluchtten”. Men denke verder aan het sprinkhanen *leger* uit Op. 9. Dat het hier om een *strijdmacht* gaat, ziet men o.a. uit v. 9. Van dit leger nu wordt gezegd: „Zij hadden over zich als *koning* den engel des afgronds”, v. 11 (Vgl. ook Spr. 30, 27).

8 Hiermee kom ik terug van de mening die ik aanvankelijk had (zie Opbouw, jrg. 36, blz. 370, noot 3), als zou deze dodelijke wond een variant in uitdrukkingwijze zijn op „(het beest) *dat was en niet is en toch zijn zal*”. De van deze laatste woorden gegeven uitleg (Israël als zelfstandig *aards* rijk, dat bij het in ballingschap gaan van de kaart verdween, maar nu, belichaamd in Johannes van Gischala, weer 'terug is van weg geweest') meen ik te kunnen handhaven. Maar op die gewonde kop valt een ander licht, nu ik aan de weet denk te zijn gekomen, wie die zeven koppen zijn.

Ontvangen

**Mig Holder (ill. Tony Morris),
Een Bijbel voor Mary Jones.**

f 11,50

ISBN 9033825694

Uitg. ARK-boeken – VVHS/BKV, Amsterdam

**A.F. Troost,
Als zonlicht om de bloemen.**

46 blz., f 17,50

ISBN 9033812398

Uitg. ARK-boeken – VVHS/BKV, Amsterdam

**Drs. H. Veldman,
Licht en schaduw in de lage Landen.**
Figuren en aspecten van de Nederlandse kerkgeschiedenis.

238 blz., f 26,50

ISBN 9060479688

Uitg. Oosterbaan en Le Cointre, Goes

**J. Hoek,
Geloven de twijfel te boven.**

Een reactie op Kuitert.

276 blz., f 39,90

ISBN 9029711302

Uitg. Kok Voorhoeve, Amsterdam

**Drs. Pieter van Kampen,
Door zijn hand.**

Gods leiding in ons leven.

251 blz., f 34,90

ISBN 9029710810

Uitg. Kok Voorhoeve, Amsterdam

**Ds. H. van der Schaaf e.a. (red.),
Jaarboek van de Chr. Geref. Kerken in Nederland 1993.**

304 blz., f 15,75

ISBN 9060647971

Uitg. D.J. van Brummen / Buijten en Schipperheijn, Amsterdam

**Drs. H. Algra (red.),
Informatieboekje voor de Ned. Geref. Kerken 1993.**

224 blz., f 15,60

ISBN 906064798X

Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam

**Mw. G. van Benthem e.a.,
Gegijzeld rond het minimum.**

Over de problematiek van het minimum inkomensniveau.

56 blz., f 12,50

ISBN 9071371174

Uitg. Gereformeerd Maatschappelijk Verbond, Zwolle

Te bestellen door overmaking van f 12,50 op giro 512097 tnv. GMV-Zwolle

**Hans Eschbach,
De groeigroep als bouwsteen.**

Een model voor de opbouw van de

gemeente door middel van kleine groepen en groeigroepprogramma's voor drie jaar.

176 blz., f 27,50

ISBN 9029711337

Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

**H. Westerink,
Zij jij d'r mee?**

(geloofsbeleving; jongeren)

78 blz., f 15,75

ISBN 9060159608

Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

**Drs. J.B. Waaijer (e.a.),
Naar een nieuw revell.**

(Interk. beweging "Bidden vor Eenheid")

44 blz., f 8,--

Uitg. Bidden voor Eenheid, Berkel en Rodenrijs

Bestellen door overmaking op giro 229485 van B.v.E. te Berkel en Rodenrijs

**Ds. Pieter Boomsma,
Fantastisch geloven.**

Columns.

132 blz., f 22,50

ISBN 9024267706

Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Andries Knevel,
"Doe dat ding dan uit!"**

(televisie)

100 blz., f 14,50

ISBN 9029711361

Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

**Ds. C. van de Velde e.a.,
Van werkelijkheid naar ideaal.**

Een praktisch boek over gemeenteopbouw.

164 blz., f 27,50

ISBN 9029711310

Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

**Ds. C. den Boer,
De eerste brief van Paulus aan de Korintheers VII-XI.**

Deel 2

239 blz., f 32,50

ISBN 9029711108

Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

**Frank Sawyer,
The poor are many.**

Political Ethics in the Social Encyclicals, Christian Democracy, and Liberation Theology in Latin America. (dissertatie)

199 blz., f 47,--

ISBN 9024273714

Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Gien Karssen,
Als alles tegenzit.**

(vrouw in de bijbel)

75 blz., f 16,90

ISBN 9024267072

Uitg. J.H. Kok, Kampen

**Dr. M.J. Paul, ds. L.W.G. Blokhuis en
dr. P.A. Siebesma,
Land voor vrede?**

Een studie over Israëls landsgrenzen.

56 blz., f 14,50

ISBN 9029711329

Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

In dat huis daar woont een vrouw

Ytje Veeffkind-Eenkhoorn, Krommenie
Dia's kijken

Het was vroeger voor de oudste kinderen al een feest. En nu voor de twee jongsten ook. Op zondagavond dia's kijken.

Wij hebben er niet altijd zin in. Een spelletje yahtzee, rummikub of sjoelen doen we meestal wel, maar al dat gedoe met scherm, projector en magazijnen – „nee, jongens, vanavond niet”.

Maar soms krijgen ze ons zover. We halen de hele boel tevoorschijn en even later zitten we gezellig in het donker. En kijken de bekende plaatjes. „Was ik er toen al, mam?” vraagt steevast onze jongste. Of: „Wat een stomme jas had hij toen aan!” „Moet je die lange punten aan papa's boord zien!” „Droegen jullie echt broeken met zulke wijde pijpen?” „O, mama, wat een korte rok!”

Ik kijk er met een beetje weemoed naar. De stomme jas van onze oudste – ik had hem zelf gemaakt uit een ouwe van z'n vader. Als jochie van vier heeft hij een winter met een zwarte streepjesbroek gelopen. Z'n vaders zwarte pak was versleten, maar de streepjesbroek was nog te goed om weg te gooien. Met een paar klompen en een rode trui stond het hem heel leuk.

Daar zat je toen nog niet zo mee. Als kind niet en als moeder ook niet. Ik bedoelt, dat de kinderen alleen maar leuk gekleed gaan als het van een duur merk is. Ik heb heel wat verdiend met een paar uurtjes achter de naaimachine.

Enkele dia's later. Dezelfde zoon, maar nu als zestienjarige. „Wat heeft-ie nou aan?”, vraagt weer onze jongste. Wij schieten in de lach. „Dat is de jas die hij opa heeft afgetrosgeld.” „Hoe dan? hoe dan?” willen ze weten. „Opa had nogal wat jassen en kostuums. Hij maakte ze zelf, want hij was kleermaker. Toen hij met oma een keer kwam logeren, viel het oog van je broer op opa z'n winterjas. „Gave jas, opa! Mag ik hem van u overnemen?” „Meen je dat nou?” „Ja natuurlijk! Mag ik hem passen?” Wij vonden het eigenlijk geen kijk, maar opa vond het prachtig. „Kom hem volgende week maar halen”. En dat heeft hij toen

gedaan." „Heeft-ie hem echt aange-trokken?" „Dat zie je toch? 't Was een gave jas."

Eigenlijk heel leerzaam, dia's kijken. Je ziet iets terug van je eigen geploeter. En je ziet hoe je kinderen veranderen. Want via de streepjesbroek, de stomme en de gave jas is het uiteindelijk toch op een trendy collegejas uitgelopen.

Puzzelhoekje

G. Wijkhuizen-van Vuuren, Den Helder.

In deze E + I puzzel is het de bedoeling dat je bijbelboeken zoekt die passen op de E of I plaats. Je mag het bijbelboek maar éénmaal gebruiken.

E									
	I								
		E							
			I						
				E					
					I				
						E			
								I	

Succes!

De oplossing van de vorige maal was:

1. Uittocht	15. Discipel
2. Immanuel	16. Erbarmen
3. Tiberias	17. Heiligen
4. Spreuken	18. Eigendom
5. Timoteus	19. Inbegrip
6. Olyfberg	20. Lammeren
7. Romeinen	21. Iedereen
8. Thyatira	22. Gemeente
9. Iskariot	23. Efeziërs
10. Nazareth	24. Gamaliel
11. Getuigen	25. Elkander
12. Vergeven	26. Erkennen
13. Aannemen	27. Stefanus
14. Naarstig	28. Teofilus

Post uit Rwanda

Jeannette Westerkamp-Stegeman
Een hele bijzondere zondag

„Bah, ik heb een hekel aan zondagen!" roept Matthijs. „Ik ook", zegt Jonathan. „Ik ook", zegt Gersom. „We mogen niet bij vriendjes spelen, we mogen niet naar het zwembad, we moeten naar de kerk, we moeten helpen met de afwas. Bah." Ik zucht heel diep. Ik weet wel dat het niet helpt om nu te gaan zeggen wat er allemaal wél leuk is. Dan wordt het een spelletje, zo

van: ik zeg, dit is leuk en dat is leuk, en de jongens zeggen, ja maar... dit is vervelend en dat is vervelend. En toch begin ik weer aan dat spelletje. Ook moeders doen en zeggen domme dingen, helaas. En zo worden we er allemaal niet vrolijker op. Het enige dat nu nog kan helpen is een goed plan. Iets leuks waar we allemaal zin in hebben, zodat het toch een zondag blijft, een speciale dag van God. Ik weet ook wel dat de kerkdienst niet leuk was, veel te lang en onbegrijpelijk, maar God is niet alleen in de kerkdienst.

Een uur later zijn we in het bos. Vlakbij de grote universiteitsgebouwen van Butare is een aangeplant bos. Dat is voor onderzoeken. Bomen zijn heel belangrijk hier in het land. Ze houden de grond op de heuvels vast, zodat die niet wegspoelt bij de regens, en in dit bos probeert men welke bomen het beste groeien, welke het beste zijn voor hout en welke gezond zijn voor de grond. Het bos is al meer dan 50 jaar oud. Er wonen vleermuizen en soms zien we er apen. Deze keer niet. We spelen verstoppertje, we verzamelen mooie zaden, we wijzen elkaar mooie plekjes aan en we spelen boompje-verwisselen. Geen gezeur meer, het wordt toch een leuke zondag.

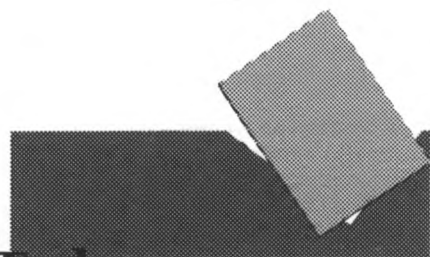
„Kom jongens, naar huis", zeg ik dan, „ik heb zin in thee met een stuk cake." Dat heeft iedereen, we lopen weer in de richting van de auto.

Opeens... komen er tussen de bomen drie mannen te voorschijn. Eén loopt naar me toe, ik denk even dat hij mij een hand wil geven en steek mijn hand uit, maar zijn gezicht staat niet vriendelijk. Naast zijn ogen klopt zichtbaar een grote ader. Hij kijkt me niet aan en geeft me geen hand, maar grijpt mijn pols. De twee andere mannen lopen naar Dick. De ene heeft een groot kapmes, de andere een bijl. „Ga zitten en doe je schoenen uit, allemaal", zegt de man bij mij in het Frans. We blijven allemaal stokstijf staan, het dringt niet tot ons door wat er gebeurt: we worden beroofd!

Onze schoenen zijn geld waard, onze kleren en horloges ook, maar we zijn te geschrokken om te bewegen. De twee mannen met de wapens zeggen geen woord. Ze kunnen zeker geen Frans, de man die dat wel kan, loopt nu naar Dick.

„Geef geld", snauwt hij. „Ik heb geen geld", zegt Dick. Dat is waar. De man voelt in zijn zakken, hij grabbelt ook in mijn tas. Er zitten papieren in, papieren voor de auto. Ik laat ze een voor een zien. Ja, hij ziet dat hij daar niets aan heeft. De man met de bijl krijgt een idee: hij grabbelt in Dick's sokken. Maar daar zit ook geen geld verstopt. Ze lijken helemaal het idee van de schoenen te vergeten, ze zoeken nu alleen nog naar geld. Ze dreigen met de wapens. Een van onze jongens begint te huilen. „Niet doen met pappa!", schreeuwt hij heel hard. De andere twee moeten er ook van huilen, en ik slik heel hard. „Ik hilde niet

omdat ik zo bang was, maar om die man medelijden te laten krijgen", zegt onze dappere zoon later. Het heeft vast wel geholpen. De mannen worden alsmáar zenuwachtiger. Ze kunnen niet begrijpen dat we geen geld hebben en ze schijnen niet op een ander idee te komen. Dick begint tegen ze te praten. „Waarom doen jullie dit? Dit soort praktijken loopt nooit goed af. Jullie zijn op de verkeerde weg!" „Wat doe je hier eigenlijk in Butare?", vraagt de dief. „Ik ben dominee", zegt Dick. Het lijkt wel of de dieven al bang worden. Eén grist het horloge van Dicks arm, het mijne laten ze maar zitten. Ze lopen weg, maar Dick blijft praten. Zijn preek is nog niet afgelopen. „Ga weg, ga weg", roept de dief. „Kom nou maar, pappa", roepen de jongens. De boeven draven het bos in, en wij lopen terug naar de auto. Thuis hebben we een boel te praten. Waarom waren die boeven opeens zo bang? Waren wij bang? Ja, dat wel, maar we staan nu toch niet te trillen. Was God bij ons, daar in het bos? Jazeker! Laten we maar danken dat het zo is afgelopen. We bidden ook dat we geen nare dromen krijgen of bang worden voor mensen. Die nacht slapen we allemaal als rozen. We hebben iets heel bijzonders beleefd op de dag van God. Het was niet in de kerk.

Terloops

P.C. van Wijk

Christus' koningschap II Het koninkrijk is er

Na Johannes de Doper komt Jezus. In en met Hem – en daar gaat het nu om – komt het koninkrijk van God, het koninkrijk der hemelen in volle werkelijkheid de wereld binnen. Bij Zijn optreden in Nazareth (Lucas 4 : 14 e.v.) legt Hij er de nadruk op, dat de profetieën met Zijn komst in vervulling gaan. Gods Geest is op Hem. Hij is gezonden door Zijn ader om het genadejaar van de Heer af te kondigen. Die boodschap heeft de Heiland in allerlei woorden naar voren gebracht. De tijd is vervuld. De tijd van wachten is voorbij. Gods tijd is 'vol'. Het koninkrijk der hemelen breekt zich met geweld baan (Matth. 11 : 12), het is er (Lucas 11 : 20).

Satans macht wordt gebroken

Vanzelfsprekend komt nu de vraag naar voren, wat dat nu betekent. Wat gebeurt er nu eigenlijk door de komst

van dat koninkrijk? Waarin manifesteert zich de komst van het rijk der hemelen? Wat is het effect van die komst? Het eerste waaruit de aanwezigheid van het koninkrijk van God onder de mensen blijkt, is wel dit, dat *de macht van de satan en de duivelen wordt gebroken*. Overal waar Jezus komt werpt Hij duivelen uit. Zij moeten zich, ondanks hun verzet, buigen onder Zijn wil. Jezus gaat het huis van de sterke binnen, bindt hem en rooft zijn huisraad (Marcus 3 : 27) en als vrucht van Zijn prediking ziet Hij de satan als een bliksem uit de hemel vallen (Luc. 10 : 18). Aan het kruis vindt de definitieve beslissing plaats. De Heiland draagt daar de volle last van de toorn van God. Hij betaalt de schuld, die de mensen bij God hebben gemaakt. Aan het kruis ontruikt Jezus Christus de satan de bevoegdheid om over de wereld te heersen. Nu de schuld is afbetaald, is de satan zijn rechtsgreep op de wereld en de mensen kwijt. De rechtsvloer is onder zijn voeten stuk geslagen, maar hij is er nog wel. Hij gaat nog rond als een brullende leeuw (1 Petr. 5 : 8), maar overste van de wereld is hij niet meer. De totale ondergang van de satan is aanstaande.

Tekenen van het koninkrijk

Jezus laat zien, dat Hij macht heeft. Hij doet wonderen en tekenen. Hij geneest zieken, Hij heft ellende op. Hij gebiedt over de zee en de dieren in de woestijn dienen Hem, als hij de verzoeken van de satan heeft doorstaan. Zelfs roept Hij doden weer tot leven.

Door al deze daden laat Jezus de kracht van het nieuwe rijk zien. Hij verlost het leven metterdaad van het verderf en kroont het met goedertierenheid en barmhartigheid. Zo flitst tijdens het leven en werken van de Heiland telkens iets op van de nieuwe levensorde, die met het koninkrijk van God op aarde is gekomen.

Maar dat is nog niet alles. Het allerbelangrijkste is *de prediking van de Heiland*. Het koninkrijk breekt zich baan door de prediking. Zijn prediking is het evangelie van het koninkrijk. Die blijde boodschap houdt niet in een beschouwing of uiteenzetting van Gods rijk. Het is ook niet de ontwikkeling van een theorie daarover. Neen, het is een woord van blijdschap, waardoor het koninkrijk wordt verwerkelijkt, waardoor het het leven van mensen binnendringt.

Het evangelie van het koninkrijk is, anders gezegd, het woord, waardoor Christus ons onder de heerschappij van Gods genade brengt, ons hart daarvoor open maakt en ons deel geeft aan de rijkdommen, die in dat rijk worden ontvangen en genoten (Veenhof).

Als een koning in zijn ambt iets zegt, gebeurt het. Door zijn woorden maakt hij oorlog of sluit hij vrede. En zo maakt Jezus door zijn gepredikte woord het rijk tot werkelijkheid. Hij trekt mensen het rijk binnen, Hij deelt

de schatten van het rijk uit: het volle heil, genade en vergeving.

Het Koninkrijk is er in Jezus Christus

Dit is dus het belangrijkste, dat we moeten vasthouden, dat het koninkrijk van God aanwezig is in Jezus Christus. Hij is niet de verkondiger van het rijk, maar Hij is als het ware het rijk zelf. In de Mensenzoon is het rijk aanwezig. God vervult Zijn belofte in deze tijd, op onze aarde, onder de mensen van deze bedeling uitsluitend door Zijn Zoon. Het nieuwe koninkrijk is in Jezus Christus geconcentreerd. In Hem is het vlees en bloed geworden. Alle macht, die eigen is aan Gods koninkrijk, is aan Jezus geschonken en wordt door Hem uitgeoefend. Hij is de bron van alle heil en rijkdom, die in het koninkrijk der hemelen wordt genoten. Van de schatten van het rijk kan slechts worden genoten in gemeenschap met Hem.

Deel hebben aan het rijk, burger zijn van dat rijk, kan alleen doordat we in Christus worden ingelijfd.

Jezus Christus breekt de macht van de satan. Hij realiseert het koninkrijk van de Vader. Hij vergeeft de zonden, Hij spreekt zalig, Hij doet ingaan in het eeuwige rijk.

Jezus Christus in in Zichzelf het koninkrijk. Hij is zonder meer dat koninkrijk Zelf.

Ned. Geref. Kerk van Houten.

Drs. D.A. Westerkamp, docent aan de Ecole de Butare te Rwanda, heeft het door de kerkeraad op hem uitgebrachte beroep aanvaard.

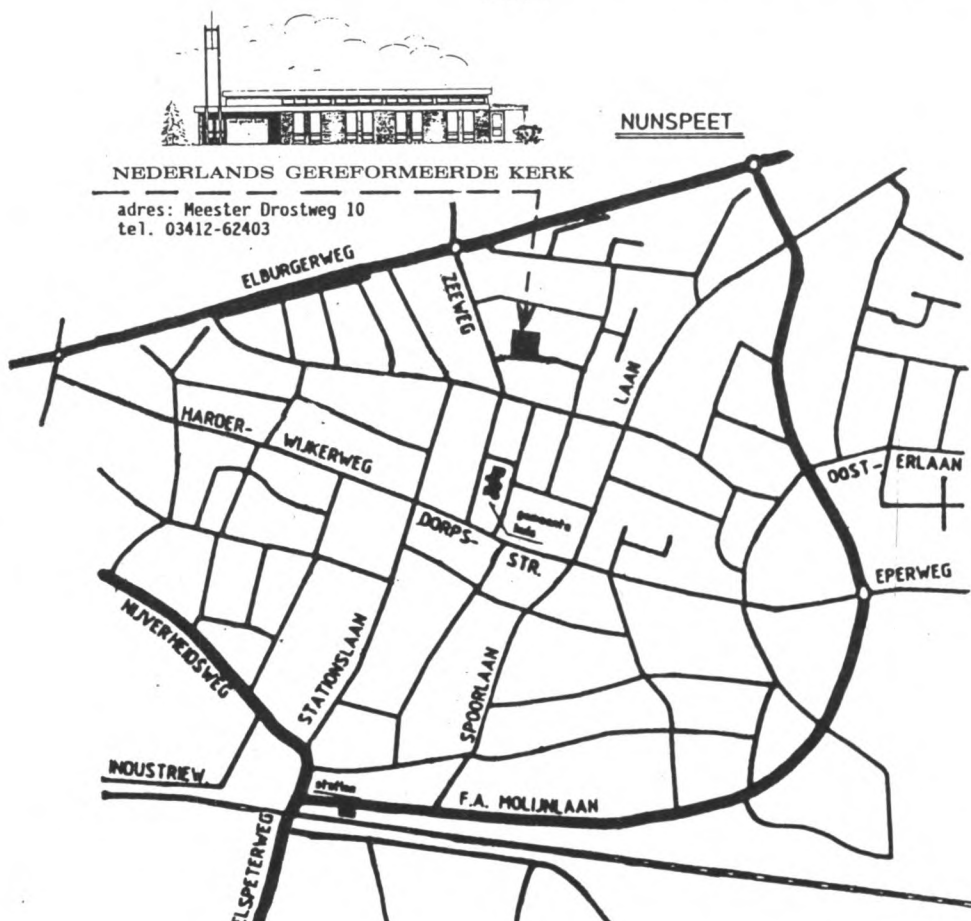
Ned. Geref. Kerk van Nijverdal

Het door de kerkeraad op drs. J. Dekker, kandidaat te Nunspeet, uitgebrachte beroep werd door hem aanvaard.

Nederlands Gereformeerde Kerk Nunspeet verhuisd

Zondag 16 mei betrok de Ned. Geref. Kerk van Nunspeet het eigen nieuwe kerkgebouw aan de Mr. Drostweg 10, tel. 03412-62403. Dit nieuwe kerkgebouw is voorzien van een ringleiding en is rolstoeltoegankelijk. De diensten worden gehouden om 9.30 en om 16.30 uur. In september hoopt de gemeente het gebouw in een speciale dienst officieel te openen.

Op de plattegrond ziet u hoe het kerkgebouw is te bereiken. U bent dan ook hartelijk welkom in Nunspeet! Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de scriba, de heer J.W. Strijker, tel. 03412-54139 of met de heer J.C. van Rietschoten, P.W., tel. 03412-54247.

Ned. Geref. Kerk van Dronten

Het scribaat berust bij: H. Witteveen, Bakboord 40, 8251 XC Dronten. Tel.: 03210-13137.

„Zie, Ik maak alle dingen nieuw!”

Onder bovenstaande titel verschijnt binnenkort een bundel van 22 preken over het laatste bijbelboek van de hand van ds. M.H.T. Biewenga, predikant van de gemeente te Emmeloord.

Wie belang stelt in deze preken kan dat melden bij: H. Datema, Sportlaan 37, 8302 AW Emmeloord. Tel.: 05270-12922. De bundel wordt geleverd tegen kostprijs ± f 20,-, exclusief verzendkosten. Levertijd ongeveer 2 maanden.

Preekvoorziening op 8 augustus a.s. De N.G.K. van Dronten zoekt preekvoorziening ten behoeve van de evangelisatie-kerkdienst in Ketelhaven en 2 reguliere kerkdiensten in Dronten op 8 augustus a.s., resp. om 9.00 uur, 10.30 uur en 18.30 uur. Het betreft gezamenlijke diensten met de Chr. Geref. kerk. Wilt u, als u ons voor één of meer diensten kunt helpen, contact opnemen met: H. Witteveen, Bakboord 40, 8251 XC Dronten, tel.: 03210-13137 of met A. Kadijk, tel.: 03210-12348?

Corpus Studiorum in Academia Theologica Applenthornae P.F.S.A.R.

De Studentenvereniging 'Per Fidem Studiumque ad Rostra' van de Theologische Universiteit te Apeldoorn heeft onlangs de jaarlijkse senaatswisseling gehouden. De nieuwe Senaat is op de vergadering van 29 april jl. in de volgende samenstelling geïnstalleerd: PRAESES: AM. M. VISSER
ABACTIS: AM. F.H. MEIJER
QUAESTOR: AM. L.B.C. BOOT
ASSESSOR I: AM. K.C. SMOUTER
ASSESSOR II: AM. A. v.d. ZWAN
Het adres van het abactiaat *blijft*: Graaf van Lijndenlaan 34, 7316 EK APELDOORN. Tel. 055-213232

Theologische Universiteit Apeldoorn - Inschrijving

Het college van hoogleraren van de Theologische Universiteit van de Christelijke Gereformeerde Kerken te Apeldoorn stelt hen die met ingang van de cursus 1993-1994 aan de Universiteit willen gaan studeren, in de gelegenheid zich naar artikel 16 van het reglement te laten inschrijven als student. Daarvoor wordt een verklaring van instemming met de gereformeerde belijdenis gevraagd. Verder is vereist (behalve 2 pasfoto's) een eindexamen van het VWO of een bewijs van een reeds afgelegd examen aan een erkende theologische faculteit.

De inschrijving zal plaatshebben op donderdag 24 juni a.s. in het gebouw van de Theologische Universiteit, Wilhelminalaan 4, Apeldoorn, vanaf 14.00 uur. Het is gewenst zich vooraf schriftelijk of telefonisch te melden (tel. 055-213156) en dat vóór 18 juni te doen. Dan is het ons waarschijnlijk mogelijk om u nog nauwkeuriger te laten weten hoe laat u verwacht wordt.

Voor degenen die een deficiëntie hebben voor Latijn en Grieks is de inschrij-

ving gepland op woensdag 2 juni om 16.00 uur.

Namens het college van hoogleraren, Dr. H.G.L. Peels, secr.

Stichting voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg (STAGG), voormalige Stichting voor Gezondheidszorg en maatschappelijk Werk.

Uit het jaarverslag van de Stichting blijkt dat de overheidsmaatregelen in het kader van de bezuinigingen op de gezondheidszorg mede, doch niet alleen, van invloed zijn geweest op niet gesubsidieerde instellingen, waardoor de samenwerking met de Chr. Geref. Vereniging voor Jeugdzorg werd beëindigd. De Stichting zet haar werk voort op soortgelijke wijze als vóór de samenwerking.

1992 was mede door deze ontwikkeling geen gemakkelijk jaar voor bestuur en personeel en evenmin voor de cliënten. Wachtlijsten en tijdelijke cliëntenstop waren onvermijdelijk, teneinde aan de kwaliteitsnorm van de hulpverlening te kunnen blijven voldoen.

Met dankbaarheid wordt gewag gemaakt van de volle inzetbereidheid van het personeel.

Wat de feitelijke hulpverlening betreft blijkt dat het bureau in Dordrecht in een duidelijke behoefte voorziet. De werkdruk is groot en de ruimte te krap, wat overigens ook geldt voor de bureaus in Houten en Zwolle. Gezocht wordt naar meer geëigende gelegenheden.

Financieel kon de Stichting – ondanks de door de Chr. Geref. instelling verboden samenwerking – in het verslagjaar goed rondkomen.

De op de samenwerking geprognosticeerde en intussen gerealiseerde personeelsuitbreiding zal geleidelijk worden teruggebracht tot het niveau dat voor de Stichting in zijn huidige vorm nodig blijft. Omdat een vast parttimeverband met een psychiater nodig blijft, geeft de begroting voor 1993 een tekort aan van f 30.000,-.

De door de Stichting behandelde gevallen over 1992 waren enkelvoudige en meervoudige problemen van individuele personen, relatie-problemen en klachten van één partner en verder gezinsproblemen.

Het gebed der kerken voor het werk der Stichting en haar medewerkers voor 1993 blijft – naast het financieel aspect – een voortdurende noodzaak.

Ned. Geref. Kerk van Heerde.

Het scribaat berust bij: G. Hulleman, Hogepad 33, 8181 TW Heerde. Tel.: 05782-3674.

Stichting voor Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg. (STAGG).

Op 14 mei j.l. heeft ds. J.A. de Vries afscheid genomen als voorzitter van deze Stichting.

Mr. L. Verheij is hem als voorzitter opgevolgd. Zijn adres luidt: Laan van Leeuwesteijn 94, 2271 HM Voorburg. Tel.: 070-386 7640.

Jeugdpastoraat te Arnhem.

Drs. J.B.M. Storms, verbonden aan de

'Youth with a Mission' te Heerde, heeft tijdelijk 2 taken op zich genomen voor de NGK en CGK te Arnhem, t.w. de pastorale verantwoordelijkheid voor de jeugd in beide gemeenten en het ondersteunen van het evangelisatiewerk.

E.e.a. houdt verband met de drukke werkzaamheden van ds. M.W. Vrijhof (predikant van de 2 gemeenten) en het nog niet vervuld zijn van de vacature voor een NG-parttimepredikant voor de 2 gemeenten.

Radiokerkdienst

Op zondag 13 juni a.s. wordt een kerkdienst uitgezonden vanuit de nederlands-gereformeerde kerk van Eindhoven. Uitzending heeft plaats via Radio 5 (1008 AM) van 17 uur tot 18 uur. Voorganger dr. A. van der Dussen. Van de dienst zijn cassettes te bestellen bij Stichting De Brug, Lancasterdreef 148, 8251 TD Dronten. Tel. 03210-13673.

Onder andere(n)

De Wet Gelijke Behandeling

In twee nummers van het christelijk onderwijsblad BEZINNING is uitvoerig aandacht besteed aan het omstreven voorstel Algemene Wet Gelijke Behandeling, afgekort AWGB. Als dit voorstel kracht van wet krijgt, kan de vrijheid van godsdienst en onderwijs ernstig bedreigd worden. Dat kan grote problemen veroorzaken voor christelijke scholen en zorginstellingen die hun identiteit willen handhaven. Uit de nadere interpretatie van het wetsvoorstel door de minister van Binnenlandse Zaken is gebleken dat besturen van christelijke scholen niet meer mogen eisen dat een te benoemen docent zich naar de christelijke levensstijl gedraagt.

Het debat in de Tweede Kamer spitste zich toe op de vraag of een leerkracht gepasseerd mag worden bij een benoeming op grond van zijn homoseksuele gerichtheid. Daarmee werd het compromis van de 'enkele feit' constructie aan flarden geschoten. In BEZINNING wordt duidelijk gemaakt wat dit compromis inhoudt en wat de gevaren zijn van dit wetsvoorstel. Ook wordt uitvoerig ingegaan op het onderwerp 'Homoseksualiteit in het licht van de Bijbel'.

De beide nummers over de WET GE-LIJKE BEHANDELING kunnen besteld worden door f 3,50 over te maken op girorekening 2.974.537 t.n.v. Adm. BEZINNING te Amersfoort met vermelding: Nummers AWGB.

Het Centrum Voorlichting Christelijk Onderwijs, uitgeefster van BEZINNING, is gaarne bereid op een ge-

meenteavond een lezing te verzorgen over onderwerpen als New Age, occultisme, de bijbelkritiek, geloofsopvoeding en kerkverlating, de nieuwe theologie, islam en christelijk geloof, de Wet Gelijke Behandeling. Inlichtingen bij het secretariaat: tel. 03420-14479.

Cursuswijzer

De Evangelische Hogeschool organiseert onder de naam EH-Zaterdag Academie, leerzame en praktische seminars en cursussen. De een- of meerdaagse bijeenkomsten worden gehouden in het EH-gebouw te Amersfoort (Drentsestraat 1), in principe op zaterdag van 10.00-14.00 uur.

'New Age' in Bijbels perspectief

Deze vierdaagse cursus geeft een doorlichting van het fenomeen New Age.

Docenten: Drs. R.H. Matzken en drs. K. van Berghem

Kosten: f 180,-

Cursusdata: 4, 11, 18, 25 september 1993

Organisatie, PR en communicatie

Een vierdaagse cursus over hoe men als organisatie het beste de doelgroep kan bereiken.

Docenten: D. Broekema, drs. T. Meijs, J. van Dam, J. Timisel, J. van Lier.

Kosten: f 180,-

Cursusdata: 4, 11, 18 en 25 september 1993

Kennis van het NT-Grieks

Docenten: dr. Chr. Fahner, drs. M.A. van Willigen

Kosten: f 225,-

Cursusdata: 18 september, 2, 16, 30 oktober en 13 november 1993

Gelovend denken

Een inleiding in de Reformatorische Wijsbegeerte.

Docenten: Drs. A. Zijlstra; dr. R. van Woudenberg.

Kosten: f 180,-

Cursusdata: 18 september, 2, 16, 30 oktober en 13 november 1993

Zomercursus 'De geheimen van de aardkorst...'

Een driedaagse cursus over het ontstaan van het Nederlandse landschap met een excursie.

Docenten: Ing. C. van der Louw, ing. H. Wieggers, drs. T. Zoutewelle, drs. J.A. van Delden.

Kosten: f 165,- excl. bijdrage voor lesmateriaal

Cursusdata: donderdag-zaterdag 19-21 augustus 1993 van 10.00-15.00 uur

Wetenschapsleer en wereldbeschouwing

Een inleiding in de wetenschapsleer.

Docent: prof.dr. W.J. Ouweneel

Kosten: f 180,-

Cursusdata: 9 en 16 oktober, 27 november en 4 december 1993

De hele mens in een gebroken wereld

Grondslagen van een bijbels wereldbeeld en van duurzame waarden en normen.

Docenten: drs. R.H. Matzken, drs. Chr. Steyn

Kosten: f 180,-

Cursusdata: 13, 20, 27 november en 4 december 1993

Basiscursus creationisme

Deze cursus behandelt op een viertal zaterdagen een aantal basisbegrippen van het creationisme.

Docenten: Drs. N.C. van Velzen, Drs. H. Murris, Drs. T. Zoutewelle

Kosten: f 180,-

Cursusdata: 12, 26 juni en 3 en 10 juli 1993

Vraag meer informatie en een inschrijfformulier aan bij het secretariaat van de EH-Zaterdag Academie, tel. 033-621731, Postbus 957, 3800 AZ Amersfoort

Symposium over alternatieve geneeswijze en geloof

Onder auspiciën van het Prof.dr. G.A. Lindeboom Instituut en de Hospital Christian Fellowship, wordt op 7 juni a.s. in het gebouw van de Evangelische Hogeschool te Amersfoort een symposium gehouden over alternatieve geneeswijzen. Dit symposium wordt georganiseerd ter gelegenheid van de verschijning van het boek *Mag ik alternatief behandeld worden?* van de auteurs dhr. E. van Balen, dr. H. Jochemsen, ds. J. Koppelaar, drs. R.H. Matzken en drs. C. Steyn. Dit boek is het resultaat van een jarenlange studie in werkgroepverband, georganiseerd door het Prof.dr. G.A. Lindeboom Instituut en de Hospital Christian Fellowship. Het boek verschijnt bij Uitgeverij J.J. Groen en Zoon te Leiden.

Sprekers op het symposium zijn: Prof.dr. D. Post, hoogleraar in de sociale geneeskunde te Groningen en ds. J. Koppelaar, Hervormd predikant te Kinderdijk en mede-auteur van het boek. Prof. Post zal spreken over: 'Het verschijnsel alternatieve geneeswijzen in de huidige gezondheidszorg' en ds. Koppelaar over 'Occult en alternatief in Bijbels licht'.

Het symposium vangt aan om 14.15 uur en eindigt rond 16.30 uur. De toegangsprijs is f 5,-. Bij deze gelegenheid zal het gepresenteerde boek tegen een speciale prijs verkrijgbaar zijn.

Het symposium is voor belangstellenden toegankelijk. Kaarten zijn te verkrijgen bij Uitgeverij J.J. Groen en Zoon, Postbus 11031, 2301 EA Leiden, tel. 071-331661.

Het Boek nu ook in Braille

ZEVENHUIZEN (ZH) – Het Boek, de bijbelvertaling in eenvoudig alledaags Nederlands, is nu ook in brailleschrift beschikbaar.

Het Boek in Braille bevat 30 banden, zodat een serie in totaal bijna 3 meter lengte heeft. Er zijn voorlopig veertig van die series geproduceerd onder auspiciën van de Christelijke Blinden Bibliotheek (CBB) te Ermelo, reeds meer dan 80 jaar actief in lektuurvoorziening voor visueel gehandicapten. Een serie van Het Boek in Braille kost

f 2.600,-. Voor de produktie werd gebruik gemaakt van de modernste techniek met computeraansturing. Bij de Christelijke Blinden Bibliotheek is veel vraag naar deze uitgave geconstateerd.

Voor nadere informatie: tel.: 01802-1077 B.A. Ramaker.

Transseksualiteit

De laatste jaren wordt er binnen de gereformeerde gezindte publiekelijk geschreven over de seksuele problematiek. Bij voorbeeld denken we aan wat er gepubliceerd is door prof.dr. J. Douma en dr. J. Hoek en zijn vrouw drs. A. Hoek-van Kooten en prof.dr. W.H. Velema.

Nu willen we uw aandacht vragen voor transseksuele mensen. Over hun nood bestaat in onze gezindte veel minder bekendheid en vaak wordt aan hun problematiek voorbijgegaan of wordt deze onvoldoende onderkend. Graag willen we, gedrongen vanuit de liefde tot God en onze medemens, dit isolement doorbreken.

Wat transseksualiteit is valt moeilijk onder woorden te brengen. Belangrijk is onder meer de ervaring dat men zich 'een gevangene in een verkeerd lichaam' voelt. Uiterlijk is men een man maar innerlijk voelt men zich een vrouw; uiterlijk ziet iemand er uit als vrouw, maar zij beleeft zichzelf als een man. Bij zo iemand heerst grote ontevredenheid over het eigen lichaam.

Transseksualiteit lijkt op homoseksualiteit, maar is niet hetzelfde. Bij transseksualiteit voelt een man zich aangetrokken tot een andere man, omdat hij zich innerlijk vrouw voelt. Bij homoseksualiteit is dit laatste niet het geval.

Transseksuelen worden innerlijk verscheurd omdat ziel en lichaam constant met elkaar in gevecht zijn. Het geloofsleven kent mede hierdoor een sterk wisselend karakter. De problemen hebben vaak zo'n omvang dat professionele hulpverlening nodig is, soms in de vorm van een opname in de psychiatrie. Ook in de hulpverlening weet men lang niet altijd raad met deze problematiek.

Transseksuelen worden in een aantal gevallen op het spoor gezet van geslachtsaanpassing, waarbij door middel van ingrijpende operaties het geslacht zoveel mogelijk wordt aangepast aan de innerlijke beleving. In een aantal gevallen wordt psychotherapie toegepast. Transseksuelen zijn vaak eenzaam in deze nood. Zij voelen zich als een stuurloos schip te midden van een kolkende zee en dreigen ten onder te gaan. Ook hun ouders, vrienden en ambtsdragers die erbij betrokken zijn, zitten vaak met veel vragen over hoe hun houding moet zijn ten opzichte van degene die met transseksualiteit worstelt.

Omdat de problematiek van de transseksualiteit, zoals we uit ervaring weten, ook in de gereformeerde gezindte speelt, werd deze voorgelegd aan het Prof.dr. G.A. Lindeboom Instituut te Ede. Onder auspiciën van dit instituut is een werkgroep in het leven geroepen. Deze werkgroep wil een onderzoek instellen naar de aard en omvang van dit in de

gereformeerde gezindte vrijwel onontgonnen probleemgebied. Het onderzoek zal bestaan uit vraaggesprekken met transseksuelen en mensen uit hun omgeving. Daarom wil de werkgroep graag in contact komen met mensen die familieleden of bekenden hebben, die met deze problematiek hebben te maken. Ook kerkeraden kunnen met de werkgroep contact opnemen. Wij nodigen hen die transseksualiteit van dichtbij kennen, daarom uit contact te zoeken met de werkgroep. Uiteraard is strikte vertrouwelijkheid gewaarborgd. Het adres van de werkgroep is: Werkgroep Transsexualiteit, Prof.dr. G.A. Lindeboom Instituut Postbus 224, 6710 BE Ede. Tel. 08380-30230.

*Looft de Heer want Hij is goed
Trouw in alles wat Hij doet
Want zijn goedertierenheid,
zal bestaan in eeuwigheid.*

(Psalm 136)

Samen mochten wij op 2 juni 1993 het feest vieren van het 40-jarig huwelijk van onze ouders

A. VAN DIJK EN Z. VAN DIJK-HUISMAN

Dankbaar zijn we om wat de Here ons in hen heeft gegeven.

Allen die met ons meegeleefd hebben na het overlijden van onze lieve moeder

AALTJE LINDEBOOM-VAN DER KAMP

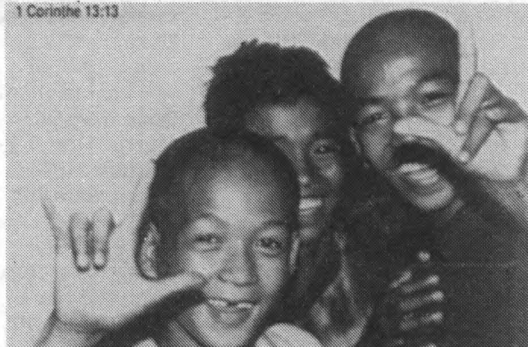
weduwe van ds. C.H. Lindeboom

zeggen wij hartelijk dank. Het is ons tot grote steun geweest.

De kinderen en kleinkinderen

GELOOF, HOOP & LIEFDE

1 Corinthe 13:13

ECHT WEL!

'Geloof, hoop & liefde': alleen deze drie geven echt perspectief aan mensen en volken in nood. Daarom geeft evangelisch hulp- en ontwikkelingsfonds Stichting TEAR Fund Nederland hulp via plaatselijke kerken en christelijke organisaties in ontwikkelingslanden.

Door dit wereldwijde netwerk van contacten kan TEAR Fund effectief hulp bieden o.a. door: noodhulp, projecten, uitzending van ontwikkelingswerkers en steun aan gezins- en samenlevingsprogramma's.

TEAR FUND
evangelisch hulp- en ontwikkelingsfonds

GIRO 41 400

Postbus 104, 3970 AC DRIEBERGEN, Tel. 03438 - 14844

ELISABETHBODE

het pastorale evangelisatieblad

De Elisabethbode wordt uitgegeven door de Stichting Elisabethbode te Ruurlo. Het blad verschijnt wekelijks en heeft een oplage van 180.000 exemplaren per week

Binnen afzienbare tijd komt bij de Elisabethbode de functie vacant van

eindredacteur/PR-functionaris v/m (100%)

De eindredacteur/PR-functionaris heeft de volgende taken:

- de eindredactie en de verantwoordelijkheid voor de vormgeving van de Elisabethbode
- in de toekomst de eindredactie van eventuele andere media
- het adviseren over public relations
- het uitvoeren van de PR-werkzaamheden

Wij denken aan iemand

- met een HBO-journalistiek met als bijvak PR of HEAO-communicatieve richting met als bijvak journalistiek; in de opleiding moet ruime aandacht aan de moderne communicatiemediën zijn besteed
- met enkele jaren redactionele ervaring
- die lid van en actief betrokken bij één van de reformatorische kerken is

Wij bieden

- een afwisselende baan met een grote mate van zelfstandigheid
- een salaris dat afhankelijk van leeftijd en ervaring minimaal f 2949,00 en maximaal f 4674,00 bruto per maand bedraagt
- goede secundaire arbeidsvoorwaarden volgens de geldende arbeidsvoorwaardenregeling

Wij zoeken iemand die

- zich innerlijk betrokken weet bij en zich helemaal wil inzetten voor het doorgeven van het evangelie via een blad als de EB en die daarvoor verantwoordelijkheid wil dragen
- thuis is in de kerkelijke wereld van Nederland en belangstelling heeft voor theologie
- liefde heeft voor de Nederlandse taal en deze ook uitstekend beheerst
- beschikt over communicatieve vaardigheden
- creatief is en kennis heeft van grafische vormgeving (ervaring met DTP strekt tot aanbeveling)
- de toepassing van moderne communicatiemediën kan bevorderen
- accuraat is, organisatievermogen heeft en goed in een teamverband kan werken

Bent u de vrouw/man die we zoeken? Schrijf dan binnen 14 dagen na verschijning van dit blad aan STOA MSB Groep, t.a.v. de heer J. van den Berg, Frisia 19, 3901 GD Veenendaal, telefoon 08385-18303.

Een psychologisch onderzoek maakt deel uit van de procedure.